

BÜLENT ECEVİT

Bir Şeyler
Olacak Yarın

Tüm Şiirler

///idefix///

YÖRÜKLERİN
HANGAĞI
KÜLTÜR YAYINLARI

BİR ŞEYLER OLACAK YARIN

TÜM ŞİİRLER

BÜLENT ECEVİT

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

Genel Yayın: 1716

TÜRK EDEBİYATI

© türkiye iş bankası kültür yayınları, 2009

editör

LEVENT CİNEMRE

görsel yönetmen

BİROL BAYRAM

düzeltili

ASLI SOLAKOĞLU

grafik tasarım uygulama

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul

Tel. (0212) 252 39 91

Fax. (0212) 252 39 95

www.iskultur.com.tr

ÖNSÖZ

ozan söze değdi mi
sözün dili çözülür
usun ermediğini
gözün görmediğini
şiiir dili duyurur

SUNUŞ

ben şiirlerimi bazen aylarca bazen yıllarca beklettikten ve ince eleyip sık dokuduktan sonra yayınlarım

ancak değerli aydın Vedat Nedim Tör 1940'lı yıllarda yayınladığı Hep Bu Topraktan adlı saygın dergide “bu şiirleri bu toprağın on yedi yaşında bir genci yazdı” tanıtımıyla yayınlamak isteyince görevden kaçınmadım 1970'li yıllarda yayınlanan iki şiir kitabımda o gençlik şiirlerime yer vermemiştim ama şimdi üçüncü şiir kitabıma bunları da alıyorum

o gençlik şiirlerimden sayısı 11'i bulanları “on yedi yaş şiiri” notuyla belirliyorum bu şiirlerimden bazılarında öze dokunmayan küçük değişiklikler yaptım fakat on yedi yaş şiirlerimin en iddialısı ROBOT'a hiç dokunma gereği duymadım ayrıca ROBOT'a 2004 yılında UMUT başlığı ile yeni bir şiir de ekledim

* * *

Çekoslovak yazarı Karel Çapek'in Evrensel Yapay İnsanlar Fabrikası adlı oyunu ile “robot” kavramı 1927'de dünyaya sunulmuştu ben de on yedi yaşında yani ondan kısa bir süre sonra ROBOT şiirimi yazmıştım geride bıraktığımız yirminci yüzyılda ROBOT'u da ilgilendiren başlıca neler olmuş bunları anımsamakta yarar var

- mekanik robota androit yani düşünen robot boyutu da ve biyonik adam türleri de eklenmiştir
- insan kopyalama gibi insanlığı temelinden sarsacak düzenleme ise şimdiden dünyanın kapısında yapay insan üretim atölyeleri olarak hazır beklemektedir
- Hiroşima felaketini çok gerilerde bırakabilecek nükleer veya kimyasal saldırı olanakları gelişmiştir
- yakın zamanda Amerika ve Rusya'da örnekleri görüldüğü gibi çok küçük ihmal veya yanlışlıklardan nükleer santrallerde büyük felaketler ortaya çıkabilmektedir
- New York'taki “On Bir Eylül” saldırısında görüldüğü gibi çağdaş teknoloji olanaklarını çok sınırlı ölçüde değerlendiren bir avuç terörist sayısız insanı öldürebilecek durumdadır
- aya gidilmiştir gezegenlere de ulaşılmaya başlanmıştır uzayda elde edilen olanaklar şimdilik dünya için bazı yararlar sağlasa da çok geçmeden bunlar dünyadaki hedeflere karşı saldırı üsleri olarak kullanılabilir
- yirminci yüzyılda özellikle Avrupa'da yoğunlaşan ırkçı terörizm insanlık açısından utanç verici ve dünyada barışı engelleyici bir etken durumundadır
- insanlar ve uluslar arasında üretim ve gelir dağılımı bakımından hakça bir düzen kurulması giderek zorlaşmaktadır
- inanç çatışmaları evrensel barış önünde hâlâ en büyük engeldir

bu olumsuzluklara ve tehlikelere karşın bilişim özellikle de iletişim ve eğitim alanında hızla sağlanan gelişmeler insanlık için başlıca umut kaynağıdır bu gelişmeler demokratikleşmeye de önemli

bir etkendir

NİÇİN ŞİİR

Benim için şiir yazmak –özellikle siyasete girdiğimden beri– bir iletişim aracı bir düşünce açıklama yolu değil bir düşünme yöntemidir. İngiliz ozan A.E. Housman “şiir söylenen şey değildir söyleyiş biçimidir” der. Söyleyişle düşünüş arasındaki bağlantı göz önünde tutulursa şiir için “düşünülen şey değil düşünüş biçimidir” de denebilir.

Topluma bir bildirim olacaksa bunun için şiirden yararlanmam. Yine de yazdığım şiirlerde bir bildiri bulunabilir. Ama çoğu kez ben de o bildiriye şiirden öğrenirim veya çıkarmaya çalışırım.

Topluma bildiride bulunmak için şiir yazarları eleştirmiyorum. Kimi ozanların topluma insanlığa büyük katkıları olur o yoldan. Ama şiir ille bunun için yazılmalı diyen olursa ona katılamam. Ben yapabildiğim kadar toplumsal görevimi siyasal eylem yoluyla yapıyorum. Siyasal açıklamalarımı yapıyorum. Doğrudan yapıyorum. Şiir benim özel eylemim.

Ne var ki açık toplumda siyaset adamının özel eylemleri de günü geldiğinde açıklanmak gerekir.

Üstelik şiiri özel eylemim saysam bile bu özel eylemin toplumsal yaşamımdan ve siyasal eylemimden büsbütün kopuk olmadığını da biliyorum. Siyasete girdim diye şiir yazmayı şiir çevirmeyi bıraksaydım siyasette ben ben olmazdım.

Bir siyaset adamının bütün yaşamı ve dünyası siyaset olursa onun siyasette bile yararlı olamayacağına inanırım. Her siyaset adamı ille şiirle veya sanatla ilgilenmelidir anlamı çıkarılmasın bu sözümden. Ama her siyaset adamının siyasetten başka bir dünyası da olmalıdır. Zaman zaman o başka dünyasına geçip siyasete siyasetin dışından da bakabilmelidir. Siyasetin bir soyut uğraş olmadığını siyasetin öz konusunun insan olduğunu öz amacının insan özgürlüğü ve mutluluğu olduğunu unutturmayacak bir uğraş bir bakış açısı bulunmalıdır siyaset adamının.

Bütün dünyası siyaset olursa siyasette yenildi mi veya siyasetten ayrılmak zorunda kaldı mı dünyasının yıkılacağını sanabilir. O yüzden de siyasete sınıksız sarılır. Topluma veya insanlığa yararlı olabilmek için değil kendini ayakta tutabilmek için sarılır siyasete. Kendisi için sarılır.

Oysa siyaseti bırakınca veya siyaset onu bırakınca kendisini bekleyen ve seve seve gidebileceği yaşayabileceği bir başka dünyası varsa ve siyasete en çok gömüldüğü dönemlerde bile kafasının yüreğinin bir köşesinde o dünyasını da yaşatabiliyor ve o dünyasının da özlemini duyabiliyorsa gözünü hırs bürümez siyaset adamının. Kişisel siyasal hırsı uğrunda topluma insanlığa kıymaz. Ama gerektiğinde toplum uğruna insanlık uğruna insan uğruna kendi siyasal yaşamına kıymayı göze alabilir. Ancak o durumdaki bir siyaset adamı siyasetin tutsaklığından ve sınırlamalarından kurtulup özgür olabilir ve ancak kendi özgür olan siyaset adamı toplumun da insanlığın da insanın da özgürlüğüne gerçek katkıda bulunabilir.

Siyasette güçlü olabilmek için siyasette kişiliğini ve insanlığını yitirmeyebilmek için siyasette zararlı olmayabilmek için başarıyla yenilgiyle başı dönmeyecek yenilgiyle de yıkılmayacak kadar az bağımlı olunmalıdır siyasette. Gereğinde “Şah” şiirimdeki yenilen şah gibi siyasetin daracık dörtgeninden çıkıp bir başına özgür gidebilme gücünü yüreğinde taşıyabilmelidir siyaset adamı. Ya da Lao Tsu’nun iki bin beş yüz yıl önce öğütlediği gibi “işini bitirince çekilmesini bil”melidir.

Benim için şiirin bir düşünme yöntemi olduğunu söyledim. Düzyazı diliyle düşünülebilenin ötesine

geçilebilir bu yöntemle. Başka sanat dallarında da bu olanak vardır. Yeter ki ozan ya da sanatçı şiir dışı ya da sanat dışı bir amaç gözetmesin yaratısında. Öylece kendini her türlü amaç yönlendirmesinden de düşünce duygu ve bilgi koşullandırmasından da bağımsızlaştırarak algılayıp düşünebilsin. Öylece şiirin veya sanatın kendine özgü düşünme sürecine girebilsin.

Bunu başarabildiğinde kendi dışında bir gücün de olanaklarıyla düşünebilirmiş duyabilirmiş gibi olur. O nedenledir ki eskiler “esin”den veya “ilham perisi”nden ya da eski Yunan diliyle “mousa”dan (“müz”den) söz ederlermiş. Ozanın ya da sanatçının benliği dışında da bir güç kaynağı varsayarlar. Kuşkusuz öyle bir dış gücü öyle bir “peri”si yoktur ozanın ya da sanatçının. Tam tersine... Sınırlamalardan koşullanmalardan kurtulunca düşüncede ve duyguda benliğine daha çok erişebilmektir. Amaçların yönlendirmesinden düşüncelerin koşullandırılmasından bilgilerin ve dilin sınırlamasından kurtulabildiği oranda benliğinde saklı düşünme ve duyma gücünü harekete geçirebilmektedir. Aşkın (transcendental) düşünce alanına yükselebilmektedir. Bilinçten bilinçaltına bilinçaltından bilinçdışına bilinçdışından ortak bilinçdışına geçebilmektedir.

Yalnız ozanlar sanatçılar değil büyük buluşlarda bulunan veya bilimde devrim yapan bilim adamlarından da birçoğları düşünce ve bilgi koşullandırmasının sınırını aşarak düşünebilen kimselerdir. Aşkın düşünebilen kimselerdir. Bulduklarını yanlışlıkla bulan veya aramadıklarını bulan bilim adamlarından söz etmiyorum. Ama bilgi koşullandırmasının sınırlarını aşabildikleri için Hindistan’a tersinden ulaşmak üzere bilinmeyen denizlere açılabilip yolda Amerikalılar bulabilen türden bilim adamları vardır onlardan söz ediyorum. Öylelerinin de ötesinde düşüncesini her türlü bağımlılıktan kurtarabildiği ve özgür düşünebildiği için veya Souriau’nun^[1] deyimiyle “açıktan” düşünebildiği için veya aradığını –bir nesnel bilimsel gerçek bile olsa– kendi dışında değil kendinde aradığı için bilimde devrim yapabilen bilim adamından söz ediyorum. Usçu düşüncenin özellikle bilim alanında ağır basmaya başlayışından beri daha çok genç bilim adamları arasından çıkıyor böyleleri. Çünkü yaşlarını başlarını aldıkça ağırlaşan bilgi birikimlerinin koşullandırmasından ve usçu düşüncenin kati sınırlamasından kendilerini kurtarabilmeleri güçleşiyor.

Ozanın ve sanatçınınınsa –kimi baskı yönetimleri dışında– usçu düşünme zorunluluğu yoktur. O nedenle ozanlarla sanatçılar ömürlerinin sonuna değin “açıktan” düşünme ya da aşkın düşünme yeteneklerini sürdürebilmektedirler.

Bu sözlerimden usçu düşüncenin değerini yararını bilmediğim ve yadsıdığım sanılmasın. Usçu düşüncenin sınırlılığını ve o sınırın ancak aşkın düşünceyle aşılabileceğini belirtmek istiyorum yalnız. Ama biliyorum ki aşkın düşüncenin erişip açtığı alanlarda bilim de uygarlık da siyaset de ancak usçu düşünceyle yerli yerine yerleşebilir işlerlik ve geçerlik kazanabilir.

İstedığınız kadar “açıktan” düşünün... İstedığınız kadar aşkın düşünün usdışı veya bilinçdışı düşünün... Başlıca düşünme aracınız dildir. Dil de ortak gözlemleri duyulan duyguları izlenimleri nesnel olarak belirleyip tanımlayan sözcüklerden oluşur. Üstelik bu sözcüklerin ardarda dizilişi belli kurallara göre olur. Bu da düşüncede büyük ölçüde bağımlı kılar insanı. O bağımlılıktan bir ölçüde kurtulabilme olanağı en çok şiirde vardır. Çünkü anlatmakla yükümlü değildir ozan. Nasıl bir heykeltıraştan taşı veya tuncu günlük yaşamda işe yarayacak biçimde kullanması beklenmezse ozandan da sözcükleri tümceleri günlük konuşmada veya yazışmada kısacası toplumsal iletişimde işe yarayacak biçimde kullanması beklenemez.

Anlatma yükümlülüğünden ve sorumluluğundan kurtulması dilde özgürlük kazandırır ozana. Dilde

özgürlükse düşünmede özgürlüğü artırır.

Kuşkusuz kesin bir özgürlük değildir bu. Kesin özgürlük yoktur aslında. Göreceli bir özgürlüktür bu. Fakat göreceli de olsa önemli bir özgürlüktür.

Şiir dışı amaçla yazılan şiir topluma bildiride bulunmak için yazılan şiir bu özgürlüğü kullanamaz. Çünkü öyle şiir bir iletişim aracıdır. Bir şeyler anlatmak zorundadır. Şiirin dilde ve düşüncede sağladığı göreceli özgürlükten ancak şiiri bir iletişim aracı olmaktan çıkardınız mı yararlanabilirsiniz.

Bu bir anlamda şiiri kendiniz için yazmak demektir. Ama kendiniz için yazarken de insan için yazmış olursunuz. Şiirle kendinizde bulduğunuzu tüm insanlık için bulmuşunuzdur. Bir gerçeği veya doğruyu kendinizde duyamazsanız bulamazsanız dışınızda hiç duyamaz bulamazsınız. O nedenle bencillik değildir şiiri kendisi için yazmak.

Ben de gazeteciliğe hele siyasete girdikten sonra kendim için yazar oldum şiiri. Çünkü artık bir iletişim aracı olarak şiiri kullanmama gerek kalmamıştı. Gazetecilikte de siyasette de toplumla –şiire gerek kalmaksızın– doğrudan iletişim kurabiliyordum. Toplumsal işlevimi o yoldan yapabiliyordum. Öyle olunca şiirde daha özgürleşebildim. Şiir yazmaya ancak bir düşünme ve duyma yöntemi olarak gerek duyar oldum. Dili dileğimce kullanabiliyordum artık şiirde. Sözdizimi kuralları dışına çıkabiliyordum. Kimse kınayamazdı beni bu yüzden. Kimse bunun hesabını soramazdı benden. Kimse “ne demek istiyorsun” diye soramazdı bana. Kimse “neden şu konuyu işledin” “neden şu düşüncüyü dile getirdin” diyemezdi. Şiiri bu özgürlükle yazabilir olunca daha rahat yazar oldum. Şiirden kendi düşüncelerimi oluşturmada daha çok yararlanır oldum. Üstelik siyaset adamlığının tutsağı olmaktan kurtuldum şiirle.

İletişim dürtüsü bastırılmaz bir dürtüdür insanda.

Ben de bu dürtüye kendimi bıraktım. Gençlikte kendim için yazdığım kimi şiirleri de şimdi yayınlıyorum. Zaten kendisi için düşünürken de kendisi için bulurken de kendisi için yazarken de her şeyi insan için yapıyordur kişi. İlk kendinizi anlayabilmelisiniz ki başkalarını da anlayabilesiniz. Kendini ve başkalarını anlamadan da siyasette bir işe yaranamaz.

İnsanlık şiirin sağladığı özgürlüğü bir ölçüde olsun kullanmazsa dil insanın aracı olmaktan çıkar insan dilin aracı olur. Aracın aracı olur insan. Özne olmaktan çıkar nesne olur. Öznelliğin ilkel ve aşılmaz gücünden yoksunlaşır. Alman düşünürü Hamann “şiir insanlığın ana dilidir” derken bunu belirlemek ister. Çünkü dilin kaynağında özünde “nesnelere belli niteliklerine göre nesnel olarak gözlemleyip bölümlenmekten önce öznel duygunun ilkel gücü vardır.”

Şiirsiz kalan toplum bu nedenle “insanlığın ana dili”nden kopmuş olur. Dile yabancılaşır. O yüzden kendine de yabancılaşır.

Dille düşüncenin ilişkisi göz önünde tutulursa öyle bir toplumda düşünce de giderek bundan etkilenir ve öznelliğini yitirip kişiye yabancılaşır.

Öyle bir toplumun insanları sloganlarla konuşurlar artık. Daha kötüsü sloganlarla düşünürler. Daha da doğrusu pek düşünmez olurlar.

Düşüncenin basmakalıplaşmasını isteyen baskı yönetimleri o yüzden ki genellikle ozanları da

baskı altına almak isterler. Ozan yönetime ve toplum sorunlarına karışmasa değinmese bile baskı yönetimi ozana karışma gereğini onunla uğraşma gereğini duyar. Çünkü korkar ozandan baskı yönetimi. Çünkü ozan yüzünden dilin ve dil yoluyla da düşüncenin ilkel gücü diriliverirse diye korkar. Dirilir de kafalara ve duygulara örülmek istenen duvarları yıkarsa çizilmek istenen şuurları aşarsa diye korkar. İnsanlar basmakalıp düşünceler dışında düşünmeye ezberletilmiş sloganlar dışında konuşmaya başlarsa diye korkar.

Tarihi boyunca Türk toplumu Türk halkı –dünyanın her yerinde– basmakalıp düşünür olmaktan ve baskılar altında suskunlaşıp veya nesneleşip benliğini yitirmekten şiirle kurtulmuştur. Bugün de şiirle kurtulmaktadır. Düşünceye konulan yasakların erişemediği bir özgürlük alanı olagelmıştır. Türk halkının özellikle Türk köylüsünün... Şiirdir bu alan. Çağlar yasalar yönetimler değişir fakat “insanlığın ana dili”yle kendi dilediği gibi düşünür yazar ya da söyler Türk köylüsü. Ne yasaklar ne “olağanüstü hal”ler ne “sıkıyönetim”ler susturabilmiştir bugüne değin o “ana dili”ni Türk halkında.

Şiirdeki göreceli düşünce özgürlüğünün nedenini biraz daha açıklamak isterim.

Ozan –özellikle şiirinde şiir dışı amaç gütmeyen ozan– şiiri bir iletişim aracı olarak kullanmak zorunda değildir. Anlatmak için yazmadığına göre anlaşılacak zorunda da değildir. Anlatmaktan çok anlamak için yazıyordu. Kimi ozanlar hiç ilgilenmezler anlatmakla. Salt anlamak için yazarlar. Bulunmuşu bilmek veya bildirmek için değil bulmak için yazarlar.

Bulmak için aramazlar da üstelik. Bulunmuşu da arayışı da bırakırlar bir yana. Bulunmuşla kendilerini sınırlamayacak arayışla da kendilerini ve arananı zorlamayacak kadar özgürleştiklerinde rastlayabileceklerini bilirler ya da umarlar. Hindistan’a tersinden ulaşmak için bile açılmazlar bilinmeyen denize. Açılmak için açılırlar. Latin ozan Virgilius’un deyişiyle;

“Gerçek sizi ardından koşturur

Tükenirsiniz bir noktada bırakırsınız

ardından koşmayı. Ancak o zaman gerçek

gölerek size teslim olur.”

Ozan da bulmak istediğinin ardından koşmanın geçersizliğini bilir. Kalıplaşmış düşünce kalaslarını söküp atar kafasından. Bilginin toz birikintilerinden arındırır algılama gücünü. Kafasının duyularının kapılarını camlarını açabildiğince açar ve bekler. Çünkü Hint ozan Tagor’un dediği gibi göz gözü görmeyen gecede “belli değil”dir gerçeğin “nerden geleceği”...

Büyük bilim adamlarının yüzyıllardır süren arayışlardan deneyişlerinden sonra bulabildikleri bazı gerçekleri kimi ozanların yüzlerce binlerce yıl önce aramadan bulmuş olmalarının başka türlü açıklaması olabilir mi?

Felsefe bilimden şiir de felsefeden önde gelir buluculukta. Çünkü filozof bilim adamından ozan da filozoftan özgür düşünebilir.

Çünkü ozan dilde de hepsinden özgürdür.

Sözdizimi veya dilbilgisi kuralları açısından yargılanamaz bir ozanın kurduğu “tümce”ler. Tümce kurmaya bile zorlanamaz bir ozan. Ortaya tümceler çıksın diye sözcükleri tümlemekle yükümlü

değildir o. Dizelerde kırıp dökülebilir sözdizimini.

Çağdaş İngiliz ozan Donald Davie'nin Articulate Energy adlı yapıtındaki deyişle

“şiiirin sözdizimi mantıkçılarla dilbilgicilerin sözdizimi anlayışından tümüyle değişik. Bir ozan eğer dilbilgicinin de anlayışına uygun sözdizimi kullanıyorsa bunu sırf alışkıya uymak istediğinden yapıyordur”

yoksa zorunlu olduğundan değil...

Sözcüklerin toplumca benimsenmiş içeriğiyle de bağımlı değildir ozan. Başkalarının toplumsal işlevler için veya nesnel gözlemler için kullandığı sözcükleri özel eylemi için de öznel izlenimleri için de kullanabilir. Her sözcüğe her kavrama yeni bir içerik katabilir. Aşınmış sözcükleri kavramları onarıp yenileştirebilir. Ölmüş sözcükleri kavramları bir başka yaşamda diriltebilir. Yeni sözcükler oluşturabilir. Dilde bütün bu özgürlükler bilim adamından da filozoftan da ve daha başkalarından da çok ozana tanınmıştır.

Öylece ozanın dilinde daha çok işlevlik kazanır dil. Daha çok işe yarar olur. Dili bir iletişim aracı olarak kullanmasa bile bir iletişim aracı olarak da olanaklarını genişletir değerini yükseltir dilin.

Dilin olanaklarını genişletirken düşüncenin de sınırlarını genişletmiş olur.

Öylece şiiiri şiiir dışı bir amaçla yazmasa da başkaları için değil kendisi için yazsa da yine insanlar için düşünmüş yazmış olur ozan. Kendisi için yazarken de ve dışa değil içe dönükken de insana ve insanlığa yararlı olur.

Kişi gerçeği kendi dışında değil kendisinde bulabilir ancak. Kendi dışında görüntüsünü gözleyebilir gerçeğin. Kendinde ise görüntünün gerçeğini bulabilir.

Gerçeği ışıldakla kendi dışında arayan kişi değildir ozan... İçinin radarındaki yansımalarda bulan veya sezen kişidir gerçeği... Işıldağın görebildiği gösterebildiği çok azdır. Kör noktaları sonsuzdur. Radarınsa kör noktaları azdır. Işıldak bir anda bir yana yönelebilir ancak. Radarsa bir anda her yana açıktır. Işıldak arar durur. Radarsa aramadan bulur. Bir simya kılavuzunun yazdığı gibi “arayış ancak arayanda yoğunlaşırsa taş bulunur.” Simya kılavuzunun tanıklığına ne gerek? Türk tasavvuf yazınının nice ozanı gerçeği kendinde aramayı salık vermemiş midir? Hacı Bayram Veli'nin diliyle “kendüde buldu kendüde buldu maksudunu” gönül.

İsviçreli ruhbilimci Jung'un “yönlendirilmiş düşünce” kavramı vardır. Işıldak ona benzer. Radarsa yine Jung'un deyişiyle –yönlendirilmiş düşüncenin karşıtı olan– “öznel düşünce”ye benzer.

Tıpkı radarın belli bir yöne değil her yöne açık olan vericilik-alıcılık işlevi gibi öznel düşünce de yönsüzdür. “Açıktan” düşünür içten düşünür yalandan düşünür uzaktan düşünür öznel düşünebilen kişi. Belleğiyle bile sınırlı değildir. Belleğin altındaki anımsananın gerilerindeki düşler dünyasına efsaneler dünyasına kısacası insanlığın ortak bilinçdışına açılıp uzanabilir. Duygularla düşüncelerin sezgilerle bilgilerin henüz birbirine değmediği alanlarda dolaşabilir.

Şiiir dışı amaç gütmeyen ozan böylesi bir öznel düşünce özgürlüğüne kavuşabilmiş demektir.

Yönlendirilmiş düşünce uygulama için de yaşam için de zorunludur. Uygulamalı bilimler için zorunlu... Düzenli toplumsal için yaşam için zorunlu...

Öznel düşünce ise zorunlu değildir ama yararlıdır. Bazen zorunlu olanlardan da yararlı...

Denebilir ki şiir dışı amaç gütmeyen veya bir toplumsal işleve yönelmeyen şiir boş laftır öyle şiir olmasa da olur. Yine denebilir ki şiir hiç olmasa da olur ama bilim olmasa teknik olmasa siyaset olmasa olmaz. Fakat Lao Tsu'nun dediği gibi;

“olandan kâr gelir
olmayandan yarar.”

Çünkü yine Lao Tsu'nun dediği gibi;

“bir testi yaparsın
çamurdan
içindeki boşluktur
onu yararlı kılan.”

Şiirin boşluğu da bu türden bir boşluktur. Yararlı boşluktur. İnsanlar –hele siyaset adamları– böylesi yararlı bir “boşluk” bırakmazlarsa yaşamlarında tüm yaşamları toplumsal işlevleriyle dolu olsa bile yararsız olabilirler.

İçeride dönük öznel düşüncenin siyasete –yalnız dolaylı değil– doğrudan yararlı olabilecek bir yönü ve işlevi de vardır.

Kişinin gerçeği kendinde bulabileceğini söylemişim. Savaşlar da kişinin veya toplumun kendinde verilir aslında. Her savaş ancak görünürde dışa dönüktür. Her savaş kişilerin veya toplumların kendi içlerinde kazanılır ya da yitirilir.

Bir savaşı karşınızdakine karşı kazanabilmek için ilkin kendi içinizde kazanmanız gerekir. Yalnız dış güçlere karşı savaşılarak kazanılmış bir kurtuluş savaşı yoktur.

Savaş önce kişilerin kafasında doğar. Kişilerin kafasında yüreğinde kazanılır. Özsavaştır bu.

Öz savaşı kazanınca belli bir güç edirsiniz. O güçle yakın çevrenizde bir savaş vermeniz gerekir. Çevre savaşıdır bu da.

Çevre savaşını kazandığınızda edineceğiniz daha büyük güçle toplum içinde bir savaş vermeniz gerekir. İç savaş diyebilirsiniz buna.

Ancak o iç savaşı sürdürürken dış savaşı verebilirsiniz.

Türk Kurtuluş Savaşı öyle olmadı mı? Atatürk o savaşı ilkin kendi kafasında yüreğinde verip kazandı. Sonra çevresinde savaş verip kazandı. Sonra da bir yandan kendi toplumunda iç savaşı sürdürürken onun yanı sıra dışa dönük savaşı yürüttü. Ve ancak bu öz savaştan ve onu izleyen çevre savaşından ve onu da izleyen iç savaştan aldığı güçle dış güçlere karşı bir kurtuluş savaşını oluşturup kazanabildi.

Vietnam Savaşı'nda Vietnamlıların kazandıkları başarının da gizi buradadır.

Vietnam halkının gücüyle Amerika Birleşik Devletleri'nin gücü karşılaştırılırsa birinin bir karınca kadar çelimsiz öbürünün bir kaplan kadar göz korkutucu olduğu görülür. Vietnam Savaşı'nı aslında Vietnam halkı kendi içinde Amerika halkı da kendi içinde vermiştir. Vietnam halkı kendi içinde kazanırken Amerika halkı da kendi içinde yitirmiştir bu savaşı. Koca kaplan o nedenle bir küçük karıncaya yenilmiştir. Ve siyaset adamı olmadan önce sanatçı ve ozan olan Ho Çi Minh'in kafasında başlamıştır bu savaş. Veya Ho Çi Minh gibi düşünebilenlerin kafasında...

Hint savaş destanı Bhagavatgita'da da bir adamın kendi kafasındaki yüreğindeki savaş anlatılır. Kendi kafasındaki yüreğindeki savaşı kazanmadan dış güçlere karşı savaşı başlatabilmesi söz konusu bile değildir destan kahramanının.

Bir insanın kendi kafasındaki yüreğindeki bir savaşı kazanabilmesi içinse içe dönük düşünebilmesi öznel düşünebilmesi özgür düşünebilmesi gerekir. Yasalardan yasaklardan da çelişkilerden de korkmayacak kadar özgür ve cesur düşünebilmesi gerekir.

Bunu başarabilmek için ille şiir yazmak gerekmez ama şiir böyle düşünebilmeyi özellikle kolaylaştırır. Yeter ki şiir dışı bir amaçla şiir yazmasın ozan. Şiiri bir iletişim aracı olarak seçmiş olmasın. Bu kurala uyabilirse kafasının bütün kapılarını camlarını açarak düşünebilir.

Yüreğinde çelişen duyguları kafasında çelişen düşünceleri serbestçe çalıştırabilir. Ve o çatışmalardan gerçeğin doğrunun kıvılcımı parlayabilir bir anda. Dışa dönük düşünürken göremediği bir çıkış yolu aydınlanabilir o kıvılcımla.

“Gerçeğin şimşegi düşüncelerin çatışmasıyla çakar” demiş ozan. Gerçeğin şimşegini çaktırmak için düşüncenizi ille başkalarının düşünceleriyle çatıştırmaya ne gerek var? Ondan önce insan kendi kafasında bu çatışmayı özgürce

–yan tutmayacak kadar özgürce– yapabilmelidir. Lao Tsu’nun dediği gibi “doğru”nun “bazen çelişkili” olabileceğini bile içine sindirebilmelidir.

Zaman zaman usçu düşünce sınırlarını zorlayan Doğulu kafası Zen Budizmi’nde –yalnız çelişen düşünceleri değil– birbiriyle ilişkisi olmayan düşünceleri bile çatıştırarak gerçek kıvılcımını yandırabilmeyi neredeyse bir bilimsel yöntem durumuna getirmiştir. Bizim halk ozanlarımızın da başıyla sonu birbirini tutmaz gibi görünen nice manileri vardır. Ama o başıyla sonu birbirini tutmayan düşüncelerden imgelerden şaşkırtıcı bir uyum doğuverir sarsıcı bir etki çıkarır ortaya ve ancak şiirle düşünölebilen bir gerçek kıvılcımı çakıverir.

Kimi insanlar özgür olmayı davranışlarında kurallara törelere uymamakta veya toplumsal sınırları yasaldan aşmakta ararlar. Oysa gerçek özgürlük içte özgürlüktür. Kendi kafanızda kazılı sınırları aşabiliyor musunuz? İşte o zaman ancak gerçek özgür olursunuz.

Bir film görmüştüm. Kafasında ve gönlünde özgür olan bir kızla öylesi bir özgürlüğe erişemeyen sevgilisi arasındaki gerilimi anlatan bir film.. Kızın o yüzden kendisini hor görmesine dayanamayan erkek bir gün kızın ve sokaktakilerin şaşkın gözleri önünde çırılçıplak soyunup pencerenin dışına çıkar ve

“Bak işte özgür oldum” diye öğünür.

Kızın verdiği karşılık şu olur:

“Özgür değilsin çıplaksın.”

İç özgürlükle dışa dönük özgürlük arasındaki ayrım bundan daha tatlı belirtilemezdi sanırım. Kimi şiirle sağlayabilir iç özgürlüğünü kimi başka yollardan sağlayabilir. Ne yoldan olursa olsun iç özgürlük sağlanmadan gerçek özgür olunamaz ve toplumun da insanlığın da insanın da özgürlüğüne katkıda bulunulamaz.

Neden virgülsüz

virgülsüz konuşabiliyoruz da neden virgülsüz yazamayalım hele Türkçe öyle güzel öyle geniş olanaklı bir dil ki yalnız virgül değil nokta bile kullanmadan insan biraz özen gösterirse meramını rahatça anlatabilir

sözcüklerin tümcedeki yerlerini değiştirerek vurgulamaları bile belirleyebilir

halk şiirinde virgül de nokta da satır başlarında büyük harf de yoktur ama her dize kolayca anlaşılır

ben bunu şiirde kolayca başarabildim. Kolay olmamakla birlikte düz yazıda da uygulamaya başladım

Bir Ozan Bir Devlet Adamını Sorguluyor

yıldızlı bir gecede

göge bakmalı

kaç ay geçti

anımsar mısın

yıldızlı bir gecede
ya da güpegündüz
canevinde duymadan
sonsuzluğunu göğün

ya da bir sabah

çiçek açtığını ansızın

farketmeden

bahçedeki ağacın

hele bir de işitmeden

işine giderken

bilmeden ezdiğin

karıncanın sesini

nasıl bilesin

evrendeki yerini de

nasıl yönetesin

ülkeni

Borç

Rahşan'a

sorunlarla savaşır
zamanla yarışırken
unutmayabiliyorsan
çiçekleri sulamayı

usanmayabiliyorsan

pencerene konan

güvercini ağrlamaktan

sabahları

karanlıkta ağlayan
sahipsiz köpeğin
paylaşabiliyorsan
yalnızlığını

yemeğini yerken aları

ocağın yanarken uŐüyenleri

sen iŐindeyken iŐsizleri

duyabiliyorsan yanbaŐında

yanan ormanla yanabiliyorsan

gönlüne gömebiliyorsan

seni yaşatmak için

şehit düşen askeri

yaradana borcunu
biliyorsun demek
ödeyemesen de
ölünceyedek

Çanakkale toprağının
üstü cennet altı mezar
kavga bitmiş mezarlarda
kaynaş olmuş yiten canlar

Çanakkale

“Bu memleketin toprakları üzerinde

kanlarını döken kahramanlar:

Burada bir dost vatanın toprağındasınız.

Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz!

Sizler Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız.

Uzak diyarlardan evlatlarını savaşa gönderen analar:

Gözyaşlarımızı siliniz!

Evlatlarımız bizim bağrımızdadır.

Huzur içindedirler

ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır.

Onlar bu toprakta canlarını verdikten sonra
artık bizim evlatlarımız olmuşlardır.”

Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1934'de Çanakkale'de yabancı ülkelerden evlatlarının mezarlarını ziyarete gelenler için düzenlenen törene gönderdiği mesaj.

Bir Savaş Ardı Destanı

“söyle arkadaşım” dedi Anadolulu Mehmet

yanı başındaki Anzak erine

“nerelerden kopup gelmişin

neden çökmüş bu mahzunluk üzerine”

“DÜNYANIN ÖBÜR UCUNDAN” dedi gencecik

Anzak

“öyle yazmışlar mezar taşıma
doğduğum yerler öylesine uzak
örtündüğüm topraksa gurbet bana”

“dert edinme arkadaşım” dedi Mehmet

“değil mi ki bizlerle birleşti kaderin

değil mi ki yurdumuzun koynundasın ilelebet

sen de artık bizdensin

sen de bencileyin bir Mehmet”

Çanakkale toprağının
üstü cennet altı mezar
kavga bitmiş mezarlarda
kaynaş olmuş yiten canlar

Şiirin kimi dizelerinde büyük harflerle yazılmış sözler Gelibolu Yarımadası'ndaki İngiliz ve Anzak mezartaşlarından alınmıştır.

“ya sen” dedi Mehmet

oyun çağındaki İngiliz erine

“yaşın ne senin kardeş

böylesine erken buralarda işin ne”

“yaşım sonsuza dek on beş”

dedi ufak tefek İngiliz eri

“köyümde askercilik oynar

çoştururdum trampetimle bizimkileri

derken kendimi cephede buldum

oyun muydu gerçek miydi anlamadan

bir sahici kurşunla vuruldum

sustu boynumdaki trampet

son verildi böylece oyundan bozma işime

Geliboluda bana da bir yer kazıldı

mezar taşıma ON BEŞİNDE TRAMPETÇİ yazıldı

öyküm de künyem de bundan ibaret”

yağmur yağıyordu usul usul toprağa
gözyaşları düşerek üstüne sanki
damla damla ağlıyordu uzaktan uzağa
sahibini yitiren bir trampet

“ya sizler” dedi Mehmet
dünyanın dört kıtasından
mezarlar dolusu erlere
“hangi rüzgâr savurdu sizleri
bu bilmediğiniz yerlere”

kimi İngilizdi kimi İskoç

kimi Fransızdı kimi Senegalli

kimi Hintli kimi Nepalli

kimi Avustralyadan Yeni Zelandadan Anzak

gemiler dolusu asker

her biri niye geldiğinden habersiz

Gelibolunun oya gibi koylarından sızarak

tırmanmışlardı dağa bayıra

siper siper yara gibi yarılan toprak

mezar olmuştu savaş ardından onlara

kiminin BURADA YATTIĞI SANILIR

kiminin ADI BİLİNSE DE MEZARI BİLİNMEZ

kiminin de mezar taşında

on altı on yedi on sekiz yaşında

EBEDİ İSTİRAHATE ÇEKİLDİĞI yazılı

Çanakkale topraklarında

her birinin erken biten yaşam öyküsü

eski yazıtlar gibi taşlara böyle kazılı

“anlamaz mıyım” dedi “halinizden kardeşler”

adına yazılı taşı bile olmayan asker

Anadolulu Mehmet

“ben de yüzyıllarca yaban ellerde

neyin uğruna bilmeden can vermişim

kendi yurdum uğruna can vermenin tadına

ilk kez Çanakkalede ermişim

uğruna can verdikçe vatanlaştı ancak

ekip biçtiğim padişah mülkü toprak

değil mi ki sizler alamasanız bile
bu topraklar almış sizleri basmış bağrına

sizlere de vatan sayılır artık Çanakkale’

Çanakkale toprağının
üstü cennet altı mezar
kavga bitmiş mezarlarda
kaynaş olmuş yiten canlar

bir garip savaşı Çanakkale savaşı

kızıştıkça kızgınlığı dindiren

ara verildikçe ateşe

düşmanı kardeşe

döndüren bir savaş

kıyasıya bir savaşı

ama saygı üreten bir savaş

yaklařtıķa birbirine
karşılıklı siperler
gönüller de yakınlaştı

düştükçe vuruşanlar toprağa

dostlar gibi kaynaştı

savaş bitti

ölenler kaldı sağlar gitti

köylü köyüne döndü evli evine

kır çiçekleri geldiler akın akın
çekilen askerlerin yerine
yaban gülleri dağ laleleri papatyalar
kilim kilim yayıldılar toprağa
siper siper
toprağın savaş yaralarını örttüler

koyunlar koruganları yuva yaptı kendine
kuşlar döndü gökyüzüne kurşunların yerine
çiçeğiyle yemişiyle yeşiliyle
silah yerine saban tutan elleriyle
geri aldı savaş alanlarını doğa
can geldi toprağa silindikçe kan izleri

yeryüzünde cennet oldu öylece

o cehennem savaş yeri

şimdi Çanakkale Gelibolu

bahçe bahçe

ülke ülke

mezar dolu

üstü cennet altı mezar

Çanakkale toprağının

kavga bitmiş mezarlarda

kaynaş olmuş yiten canlar

“huzur içinde uyasun”

vuruştukları toprakta

kavgadan kinden uzakta

yan yana dostça yatanlar

Atatürk'e

sen yıkılmış bir döğüşçüye

göklerden uzanan eldin

sen bir Tanrı kanıydın akıp vücudumuzdan içeri

kollarımızın gerinişinde kırarak zincirleri

artık duyulmaz denilen sesimizde

bir destanla yükseldin

üzülmüyoruz öldün diye

sen göklerde sin

bundan sonra doğuş meydanı bir tapınaktır

ve kanları sana adaktır şehitlerimizin

bulutlarla gölgelenirse eğer
kan armalı bayrağımızın estiği yer
üstümüzde yanacak bir nurun olsun

senin altın sdurun^[2] olsun

bizden doğacak nesiller

“BOŞNAK” ŞİİRİNE ÖNSÖZ

Bosna-Hersekli Devlet Adamı Eyüp Ganiç’in Sözleri:

“Benim halkım sanatla, bilimle, sporla iç içeydi. Savaşmayı bilmezdik. Geçen üç yılda savaşmayı da öğrendik, ancak biz hâlâ savaşçılığımızla değil kültür ve medeniyetimizle övünüyoruz, üç yılda bunlardan hiçbir şey kaybetmedik ve kaybetmeyeceğiz de. Çünkü adımızın gelecekte Sırplarınki gibi soykırımlarla birlikte anılmasını istemiyoruz.”

Yeni Asır, 10 Şubat 1995

Bosnalı Çellist İsmailov’un Öyküsü:

Bosnalı müzisyen İsmailov, bir gün, Bosna yoğun Sırp ateşi altındayken çellosunu ve bir sandalyesini alıp dışarı çıktı; sokağın ortasına iskemlesini koyup ateş süresince çevresine konser verdi.

İngiliz basınından

Boşnak

vatanını korumak yetmez

insanlığını da korumak gerekir savaşta

silahın yoksa çalgınla

çalgın yoksa şarkınla

meydan okumak gerekir

ölüme meydanda

ölüme meydan okumak da yetmez

yaşamı yaşatmak da gerekir

ölümün eşiğinde

binlerle ölenler onun için

binlerle dirilir

Boşnak beşiğinde

Kaynağa

kaynağa doğru

sıra sıra selvili

bu tükenmez yolda

kaynağa doğru

elde boşalan

testilerle

upuzun

kaynağa doğru

ıssız yolda

gerisin geri

sara sara yelkovanı

kaynağa doğru

dirilerek

geçmişe

kaynağa doğru

sora sora yolda

yiğit sipahilere

kılıçlarında biten

türkülerinde tütlen

yengilerinde yiten

gülleri

gülleri

Bu Őirin esin kaynağı Saraybosna yakınındaki Ilıcadır.

Gereksiz Destan

iki er kişi çıktı meydana

biri batıdandı biri doğudan

biri daha yamandı öbürü ondan da yaman

ikisinin de silahlıydı beli

birinin daha hızlıydı eli

öbürü ondan da hızlı

ikisi de karşılıklı yaylandı

biri daha erken davrandı

öbürü ondan da erken

nce biri vuruldu öbürü ondan da önce

kim öldü kim kaldı derken

ikisi de yenilip ikisi de yenince

ne dost kaldı geriye ne düşman

bir boş meydanla sadece

bir de işte bu destan

Özgeçmiş

bir boşluktan bir boşluğa

bir cam bardağa dolmuşum

cam bardakta su olmuş

sudan iğmiş can olmuşum

görünmezden cana
bir kumaş örülmüş
kumaşa bürünmüş
beden olmuşum

bir varmış bir yokmuş

iki boşluk arası

bir rüyalık âlemde

sen ben olmuşum

Robot

I

ellerim dallar gibi bazen açılır Allaha
ki Allaktır veren bu güçsüz ellerimi benim
senin ellerimden güçlü ellerini ki ben verdim
onlar kapalıdır Allaha

bir parça çelikten ibaretsin Allaha göre

korkma günahların için

ben yüklenip günahlarımı senin

görülmemiş bir ağırlık vereceğim göksel terazilere

istediğini öldür

lüzum yok düşünmene cehennemlerde yanışı

ürkme hayattaki acılardan bile

voltlarla ölçülüdür

bir robotun acıya dayanışı

sana verdiğim bir ömürdür

ki sen yaşamadan sürüyorsun onu

sana bu ömrü verenler senden çabuk ölür

çeliğin çürümesi kadar uzaktır bir robotun sonu

Allah Allah olduğu için yarattı beni
ben Allah olamıyorum ne kadar yaratsam

ve tapmıyor bana

benim yarattığım adam

beni yaratana

ben nasıl tapıyorsam

yarını görüyorum

küsen dostlar gibi çekilmiş içimden

sessizce ruhum

ve mahrumum

altıncı hissimden

benim de ellerim unutmuş
dallar gibi açılmayı Allaha
ne ince minarelerden beyaz bir ezan
yükselir alaca karanlık bir sabaha
ve bir çan
çarmıha gerili bir gönülde ürpermez artık
ve ne bir yaşlı kadın adar ömrünü siyaha

sarmaşıklar gibi sarıyor

eski mabetleri unutuluş

benim de ellerim unutmuş
dallar gibi açılmayı Allaha

şairlerin mısralarıyla kırıldı Prometenin zincirleri

ve altın sahifalarda Prometeyi bir ilâh yaptı

Prometeye ilâh gibi taptı

kendi kendini öldüren şairleri

insanlığın

haramdı prometenin aldığı kutsal ışık
ki tertemiz beyazlığını söndürdü
çevremizdeki karanlığın
eskiden o bakir karanlıkta bize bakir rüyalar görünürdü
ve gökler ötesinin kutsal ışığıyla biz
içimizden aydınlanırdık

haramdı Prometenin aldığı kutsal ışık
aydınlık yollar gitmez Allaha
aramızda iki dargın yelkenli gererek mesafeyi
her an uzaklaşıyoruz Allahtan biraz daha

yarının elik koridorlarında yürüyorsun

kara bir alın yazs kadar mutlak

ve beni bir Allahsz mabede götürüyorsun

elik kollarında taşıyarak

dayanılmaz ağrılarla kör ediyor gözlerimi

gözlerinde bakan elektrik

ve ürpertiyor vücudundan vücuduma deyen çelik

iğrenç hayvanlar temasıyla

derimi

elik koridorlarda

ınladıka senin sebepsiz kahkahaların

yankılar beni gnahım gibi çarpacak her duvarda

yarın

ve her baş birer korkunç gonk olmalı

ve şehirler dövülen başların

madeni çığlıklarıyla dolmalı

yarın

on yedi yaş şiiri

Umut

güneş

o kızıl yuvarlak ateş

sürekli döndükçe üstümüzde

ne dünya ne insan ne de Allah

dursuz duraksız kalabilir

insan dışında tüm yaratıklar
doğanın programladığı gibi
srdrrlr yaşamlarını
yalnızca insanın Allah vergisi
bir ayrıcalığı vardır

insan doğuştan bulduğuyla yetinmez

Allahtan aldığı yetkiyle ve güçle

tasarımlar oluşturabilir

oluşturduğu tasarımları

bilgilerden bilgilere

bulgulardan bulgulara aktara aktara

hem dünyayı hem insanlığı

hem de kendi kendini değiştirir

Allahın üstüne güç yoktur
ve Allah bu gücü
insanlıkla paylaşmaya isteklidir
ne var ki insan da bu gücü
kendi oluşturduğu güçlerle
desteklemektedir
kendi gücüne robotun gücünü
androitlerin gücünü
biyonik adamların gücünü
katmaktadır

böyle güç kaynaklarını oluşturmak
insanlığın hakkıdır
ama bu hakkı kullanırken insanlık
kendi yarattığı güçlerin
kölesi olmaktan kaçınmalıdır

giderek insanlık bu konuda
gereken özeni göstermeye başlamıştır
ama tehlikeler kapımızdadır
Hiroşima'ları geride bırakacak
bir kaç teröriste
büyük kentleri çökertme olanağı verecek
tehditler önümüzdedir

uzaya ulaşılması

atomun parçalanışı

nükleer gücün

ele avuca girer duruma gelişi

yeni tehlikeler yaratırken

bilişimde özellikle de

iletişimde gerçekteşen atılımlar

insanın dūřünsel gücüne

yeni güçler katmaktadır

bu arada karşımızdaki
en büyük tehlike de
robotları ve benzerlerini
çok gerilerde bırakabilecek olan
klonlama yani canlıların üretilmesidir
bu tehlikeyi yüzyıllar önce
ilk kez Kuran-ı Kerimde^[3]
Hazret-i Peygamberimiz belirtmiştir
neyse ki şimdilik bu tehlike
dolaba kilitlenmiştir

insana sağlanan tüm gçleri
ve olanakları esenlikle ve
barışla değerlendirebilmenin
başta gelen koşulu sevgidir
insandan insana
halklardan halklara
ve Allaha sevgi
böylesi sevginin
tılsımını bilenlerin başında da
Türk halk erenleri gelir
ne güzel söylemiş Yunus Emre
“sevelim sevillelim dünya kimseye kalmaz”

Çare

saf kaynağından geliyorsun yaşamın
gözlerinde özlem yüreğinde rahmet
sessiz bir dua gibi iniyorsun aramıza
açılıyor sana umutla uğradığın mabet

ama bizler yeryüzünde türlü dertlerle yüklüüz
kavgalarımız da gururumuz da küçük oyunlarla çevrili
şeytan gibi binlerce damar binlerce sinir
sarmaşıklar gibi sarmış parmaklarımızı çekmektedir

mabetlerin üstünden kubbeler kalksa da
bizi çocuklar gibi masallarla büyütenler
iyi yürekli peygamberler olsa da
onlar da birbirleriyle sorunlu

bu dünyada komşular da birbirinden kopmuş

ve bunca dert ve bunca dert

ve nice hayırsız görevli

ne cesur ne de mert

nice açlar nice küsler

çoğu kavgalı çoğu da çaresiz

ama yine de çare biziz

çare yine de insanda

başka çare de yok başka insan da

Promete Kentte

promete Şimdi kentte

kayalara bağlı değil

beton duvarlarla çevrilidir

kartalların giremeyeceği bir semtte

kendi kendini kemirir

Sonra

burada bitsin mi hikâye

başlasam mı yeniden her şeye

yine tanrı mı olsam

yaratsam mı kendimi

ateşle havayla suyla mı

yalnız eniyle boyuyla mı

neyle kursam

boş mu versem tanrılığı

bir başıma otursam

ne ateş ne hava ne su

ne en ne boy

ne Habil ne Kabil

ne soy

ne ben ne tanrı

Sorudan Öncesi

insan insana yapayalnız

değildik o çağda canlıydı dünyamız

canlıydı balıkçıya salık veren rüzgâr

canlıydı suçluya gürleyen bulutlar

canlıydı yağmur canlıydı toprak

yağmurdan toprağın doğurduğu yaprak

yaprağı hayvana

hayvanı insana

insanı toprağa

karan doğa

canlıydı güneş canlıydı ay canlıydı yıldız

canlıydı o çağda dünyamız

sorularla dağılmamıştı

daha dñnyanın bñyñsñ

gün batınca bir kara perde inerdi göğe
evrenin denklemini ışıklarla yazılırdı
yansırıdı yakamozlarla karanlık denize
anlamasak da yaşardık yaşamın gizini

sormazdık soramazdık

sorulanla soran ayrılmamıştı çünkü

yalnız değildik bizimleydi tanrılar
bırakırdık ellerine kendimizi
tanrılar çarpardı tanrılar kollardı
tanrılar doyururdu uyuturdu bizi
tanrılarının bahçesinde güneş açarken
gün doğardı dünyamıza yeniden

mutluyduk uyuşan dostlar gibi dünyayla

sorusuz yaşayanlar gibi mutlu

Çağbaşında

bir görünmez duvar indi

bilmeden aştığımız çizgiye

öncesi dumanlar içinde

bir efsane şimdi

avucumuza soğuk çarpan

duvarın ardında gördüğümüz

değil miydi dün yürüdüğümüz çayır

şimdi bir yeşil pan

eski ormanlara kaçmadadır

bize doğru koşan tunç yüzlü kahramanlar

yansıyınca görünmeyen duvardan

günbatısında güneşleşir

batar yüce dağlardan

tunç yüzlü kahramanlar

daha dün biz değil miydik onlar

ve duaya başlarken son umutla biz
yıkılır tapınaklar artarda
dönerler dağlarına tanrılar
boşuna uzanır ellerimiz
kırılır dualar duvarda
çekilen sular gibi çekilmiş
saydam duvar ardına dün
bir çorak dünya kalmış bize
boşlukta bir gün

korkuyla döndük duvardan

bir umutla baktık yarına

yarın yaratılmamıştı yarın

kaldırdık başımızı kapanan göğ

izi yok tanrıların

ne yaratmak gelir elimizden

ne ölmek gelir gönlümüzden

içimizde bir ürküntü bir yalnızlık
sulardan ve çayırdan son kalan
kadınlarımıza sarıldık

tekerleği dönüyordu çağların

yaklaşıyordu bize doğru

bir yaratılmamış yarın

ne ölmek gelir gönlümüzden

ne yaratmak gelir elimizden

“o bir Şey olsun istedi mi

‘ol’ der olur”

Yasin Suresi

“Of”duk

bir soluk esti “ol” diye

dayanılmaz ıssızlığında yokluğun

“ol” diye “ol” diye

yankılandı yoklukta soluk

deldi gümbür gümbür ıssızlığı

yok oldu yoklukta yokluk

yıldızlarla donandı gökyüzü
sen oldun ben oldum biz olduk

Kurgu

öyle düzenliydi ki kurgusu Tanrının
dediler Tanrıya ne gerek var
kopardıkça Tanrıdan evreni
boşlukta bir başına kaldılar

En

deliler gibi koştum durmuş ırmak boyunca
ayrılısın diye benden sudaki kızıl yaprak
ve karşıda başlamış yangın birden durarak
benzedi bir tablonun dekorundaki tunca

bir Japon resmi gibi göklere işlendi kuş
nefesi tükendi ortamızdaki raksın
bir ilkbahar düşün ki goncalarda yaşlansın
açılan avuçlardan bütün dilekler uçmuş

yol yok buradan öteye

olgun meyva kendini anla neden verirmiş

bir fazla adım için katlanılır ölmeye

erenler ki sonsuzluğa erişmiş

erimeyen kanatlarla bir düşün İkarı

artık nereye

daha yükseliş

gökten yukarı

on yedi yaş şiiri

Bülent Ecevit'in ilk "En" konulu şiiri On Yedi Yaş Şiirleri'nde ikincisi de 1976 sonrası şiirleri arasında yayınlanmıştır.

En

kuş durmuş

kanadı vurmuş da

uçuşun ucuna

durmuş

o kuştan aŗađı

koŗ

raks donmuş

konmuş da doruğuna dōngünün

donmuş

in eteğine raksın

dön eteğinde raksın

yokuştan aşağı

koş

durmuş ırmaktan geri

durmuş ırmaktaki al yaprak da

akmaz olmuş

ondan geri

koş

ırmak kuş

yaprak raks

dönmez uçmaz akmaz olmuş

uçta uulmaz

dorukta durulmaz

duruşta akılmaz olmuş

uçuşun ucundan aşığı

doruğundan eteğe d6ngünün

durmuş akıştan geri

koş geri koş geri

koş

altın hızı bir düşünün

bir geyiğin karanlıkta boyun eğişi

sonra her şeysiz ve uykusuz yokluğa değişi

bir altın düşün

bir yuce dağılım devirlerce uzakta

bir havuzun geri dönen suyu son hadde varıp

beyaz rakkaselerin ayakları ucunda kalkıp ve kalkıp

kanmış arzular gibi tekrar alçalışı ayakta

en yksektedir doğusun en bryk dufufu
durmamifsa eğer ki zaman
ve bir alın yazısı kadar mutlak adımlarla yelkovan
nobet vurur yukselişine her vücudun

en muzaffer ve en mahzun anıdır güneşin

boşlukta yankılanan ses

ey kadehlerde son damlası içilmiş heves

ve ey sarhoşça ve eşsizce büyük hüznü bu inişin

sevinsin boşluklar kazandık diye bir atmosfer daha
ve her boşlukta yaşamamanın uykunun ölmenin uykusu
başım da dağılan dünyaların korkunç uğultusu
ve ürkmüş vücudumda Allahtan sığınmak arzusu Allaha

on yedi yaş şiiri

Şimal

gemim bir akşam yorgun yelkenlerinde gurur
girecek limanların o en sonuncusuna
karanlıklar ki onda ağaran bir fecr olur
bir beyaz nur vuracak bu şimal yolcusuna

ey dñnyanın zirvesi sonsuzluğun eşiği
ölümle muvazidir sende yaşanan günler
eğilmiş bir el gibi Allahın belirdeği
uzanmış bir el gibi dñnyanın bittiği yer

doğmakla ölmeyi bir anda duymanın hazzı

sebat bulup zirvede eteklerdeki dönüş

zaman üstünde başlar faninin ebed raksı

saf bir şekilsizlikte hatıralarım sönmüş
göz alabildiğine beyazlık bir boş levha
yaratsın işte mekan zihnimdeki Allaha

on yedi yaş şiiri

boş ver kendini sen önemli değilsin bir başına
görebilmen gördüklerinle bahçedir
duyabilmen duyduklarınla türkü
büyüyen ağaçla varsın yükselen dağla
yürüyen tırtılla uçan kuşla
dostla varsın düşmanla

Mermere Sığındı Vücut

ölmek istemeyenin şekilleşti arzusu
ve mermere sığındı vücut ölüme karşı
ölmeden bulabilmeyi isteyip
mermerin sükûnunda dondurdum sandı yaşı

değişmeleri mağrur seyretmeyi kurarken
hayran kaldı heyhat her mevsimin geçişine
ağlamak hasretiyle gözyaşları yanarken
yapraklar damladı her güz mermerden tenine

mezar dolu topraktan göğe yükselen vücut
mermerde donakalmış bir isyandı Allaha
ölmeme uğrunda sen yaşamayı unut
bu taşın beyazı en yakın renktir siyaha

on yedi yaş şiiri

nce piyadeler vuruştular

her biri halk gibiydi

şahlar çevrelerinin kalesinde

güvenlik içinde tutsak gibiydi

vezirler atlar filler

şahları uğruna seferber

her biri şahından özgürdü

ne var ki zgr olan

savaşta erken ölürdü

şah denildi sonunda şahlardan birine

dikili kaldı kazanan şah

daracık drtgenine

mat olan şah ise sürüldü dışarı

son verildi şahlığına

son verildi tutsaklığına

bırakıp ardında akları karaları

yürüdü gitti zgr

yürüdü gitti bir başına

tüm verileri verdim bilgisayara

tüm kuralları verdim

bildiklerimi bilmediklerimi
duydularımı duymadıklarımı

tüm soruları verdim ona

tüm yanıtları verdim

sorunları verdim

çözümleri verdim

şan olsun diye

akıl da verdim

yürek kaldı bir tek

bana benden öğünecek

“Derin Mavi”[\[4\]](#)

insan insanı yendi

insan insana yenik

satranç savaşında

başabaş geldik

yenen de biziz çünkü

yenilen de biz

kendi kurduğumuz oyunda

kendimize “şah” dedik

Satranca Davet

Can Yücel'e

tarlalar ıslanmamış olsun

ağaçlar kısır

başaklar kuruluktan sarı

sevdikler ölmüş aşk bitmiş olsun

akla hayaller emziren sır

toz olsun yelde

açmaz olsun seslerde gülüş

o gün mü geleceksin

bu satranç tahtasına

1950 öncesi

belki bir gün söz

giysilerden soyunduğunda

belki bir gün söz

buğusuz göğe

güneş gibi doğduğunda

yanıtsız sorular

güneşin sicağıyla

yanıp kül olduğunda

sorularla birlikte belki
sorunlar da yok olduğunda
belki bir gn sonsuz sayılar
son bulduğunda

sonluğunda sayıların
donuk denklemler de belki
bulutlar gibi dağıldığında
belki bir gün söz

boşlukta ışı1 ışı1

bir başına yandığında

yeni bir yazım günü belki o gün

dünyaların ıssızlığında

etmez gördüğün

göremediklerinin yanında

sendeki de göz mü

sivrisinek vızıltısı etmez duyduğun

duyamadıklarının yanında

sendeki de duyu mu

ne nerden geldiğini bilirsin

ne nereye gittiğini

ne seni bilirsin

ne seni var edeni

sendeki de bilim mi

Sen

çiçek de sensin

an da sensin

bal da sen

güz de sen bahar da sen

olduran da yaprağı

solduran da sen

güzle solan

yaprağı toprağa

döndüren de sen

ben de sensin

o da sensin

sen de sen

Biri

biri var gözünde

sen bakarsın

görür seni

biri var dilinde

sen söylersin

dinler seni

biri var elinde

sen yazarsın

okur seni

biri var sende

sen öfersin

dokur seni

Gizemli Bilmece

gece olur

gecenin karanlığında

ışıl ışıl

yıldızlar uyanır

yıldızlara sorarım

yıldızlar susar

gündüz olur

göğün denizin mavisi

birer saydam örtüye bürünür

onlara sorarım

onlar susar

bilginlere başvururum

onlar çok şey bilirler

ama bilgileri arttıkça

bilmedikleri çoğalır

belki yaşam öncesinden

bildikleri vardır diye

çocuklardan da sorarım

ama ne onlar bildiklerini anımsarlar

ne de bize anlatırlar

evrenin düzenini

Allah bilir kul bilmez

bu bir gizemli bilmece

ne gündüz çözülür ne gece

ekim 2004

Yordam

görmeyen bak

duymeyen dinle

öğrenmeyen bil

tohumla ekil

ağağla yüksel

yaprakla dkl

yerinmeden üzüñ

sevinmeden gül

ölmeden ol

avularınla sor

gizlerini

gökten

Ben misin

dirilten misin beni gövdem

öldüren misin bilmem

gördüren misin beni gözüm

körleten misin bilmem

bildiren misin bana başını

gizleyen misin bilmem

bir ben varım benden öte

ben misin bilmem

gözüye baktım özüm görmeğe

seni göresim geldi

gözüye baktım karardı dünya

sana değesim geldi

gözüye baktım candan aşır

sana gelesim geldi

Göçmen

sevdiklerinin başında bir bilmediğim
görmediğim özlediklerimin başında
yurdum olmadan sıladayım
kimsem ölmeden yasta

yollarda gözlediğim nedir
mektuplarda beklediğim ne
nereden sürmüşler beni
buralar nere

bir bildiğim olmalı

bilmez olmuşum

bir derdim olmalı

gülmez olmuşum

buralara konmuş
göçmen olmuşum

elmalarda diş izi
senindir bu dişlem
yapıldı hanene
gereken işlem

melekler de tanık

suçlusun

işbu yasa hükmünce

sen bir insanoğlusun

insanoğlu

MADDE BİR

dünyaya gelmelidir

MADDE İKİ

sevmeli sevilmeli

dünyayı cennetin

kendisi bilmelidir

MADDE ÜÇ

yaşama sevgisinin

kökleri gönlünde

insanoğlu günün birinde

ölmelidir

dönmelidir dudaklarına

buruk bir elmanın tadı

(DÖRDÜNCÜ MADDE OKUNAMADI)

işbu yasayı

kim yürütür bilinmez

bilinmeyen ellere

karşı gelinmez

Bach Sonati

ne ben sorayım seni

ne sen beni sor

soyunmuş seslerimiz tenden

boşlukta bir aşk örüyor

ses olmuş duygular

yaklaşır dalga dalga zamansız

kavuşsa da seslerimiz birbirine

biz kavuşamayız

ne kollarımız var saracak

ne öpecek dudaklar

ne görülecek yüzümüz var

ne görececek göz

bir aşk örüyoruz boşlukta

çizgiden soyut

zerreden öz

Doğuş

ne gece ne gündüz

ne düş ne soluk

boşlukta dölsüz

bir tohumdu boşluk

yağmamış yağmurdu su
ekilmemiş üründü toprak
dikilmemiş ağaçta
yeşermemiş yaprak

özlemle döllendi tohum
sevgiyle çatladı kabuk
rahmet gibi boşandı
boşluktan ilk tomurcuk

tomurcuğun içinde

babadan anneden önce

güzeller güzeli

bir çocuk

elbette senden güzel olacaktı

çizdiğin resim

yaptığın heykel

senden büyük olacaktı

senden yakışıklı

elbette senden doğru söyleyecekti

yazdığın şiir

elbette senden çok duyacaktır

söylediğin türkü

sen olduğundan büyüksün

sen olduğundan iyisin

sen olduğundan güzel

Elele Büyüttük Sevgiyi

Rahşan'a

birlikte öğrendik seninle
avucumuzda yüreği çarpan
kuşa sevgiyi

elele duyduk kumsalda denizin

milyon yılda yonttuğu

taşa sevgiyi

tırtılları tanıdık seninle baharda
tırtılken daha sevmeyi öğrendik
sevgiden üreyen kelebeği
toprağı evimiz gibi sevdik seninle
birlikte sevdik kuru toprakta
ev küren köstebeği

köstebeğinden toprağına taşına

tırtılından kelebeğine kuşuna

elele sevdik bu dünyayı

acısıyla sevinciyle sevdik

yazıyla kışıyla sevdik

köy-köy ülke-ülke

gökler gibi sardı dünyayı
yağmur gibi sızdı dünyaya
dünya kadar oldu sevgimiz

elele büyütüp elele derdik
elele derip insana verdik
verdikçe çoğalan sevgimizi

Yarın

bir Şeyler olacak yarın

duruşundan belli

kırdaki atların

bulutların koşuşundan belli

kazışından köstebeklerin toprağı

karıncaların telaşından belli

bir şeyler olacak yarın

belki bir tomurcuk

belki bir ağacın düşen yaprağı

belki de bir çocuk

pek o kadar göremesek de uzağı

kuşların uçuşundan belli

bir şeyler olacak yarın

öbür günden önemsiz

bugünden önemli

Sevgi

ne varsa konuşmaya değen
birlikte düşündüğümüzden
birlikte susabilmek
yağmuru dinlerken

yanımdaki sensin

yalnızlığım sen

kendimden bile uzakta

elim elindeyken

ormanın kuytusunda vurulan geyik

hayvanlar acınla suskun

dallar yasınla eğik

boynuzlarında çizgilerinde gözlerinde

avcının söndüremediği iyilik

bir bitmeyen baharda

tükenmeyen lavanta çiçeği

bohçalara sarılı bahçelerde

büyümeyen büyükannelerin

solmayan gelinliği

Bariş Kuşığı

kan vardı yollarda kavgalardan akan

kin vardı yerlerde diken diken

bir buz çağındaydı dünya

gökte bir yanmayan güneş vardı

donmuştu birbirinden insanlar

ne bir dost ne bir eş vardı

sarsıldı birdenbire depremle dünya
yarıklarda yürekler açtı yer yer
kinden açtı kandan açtı yürekler
sevgiler filizlendi yüreklerden
selviler gibi deldiler ölümü
gencecik kızlarla incecik erkekler

çıplak ayaklarla ezdiler dikenlerini kinlerin
çullarını örttüler eski kanların üstüne
buzlu yollarında alaca dünyanın elele
yürüdüler türkülerle yürüdüler güle güle
gencecik erkeklerle incecik kızlar
sevgilerinden doğacak bir sıcak güne

Buzçağından Çıkış

buzların örttüğüne bakmayın
ısınacak bir gün bu dünya
eriyecek buzçağı
çözdükçe buzları damla damla
yüreklerin sıcağı

nce kır çiçekleri başverecek
incecik yarıklarından buzların
ve sonra toprak
doğurgan yorganıyla
dünyayı sarmalayacak

eridikçe buzlar

sevginin kucağında

ısınacak bir gün

canlanacak bu dünya

umutların ocağında

Aydaki Adam

aya giden adamlar

kovdular aydaki adamı

aya giden adamların ayak izinden

aydaki adam gelecek yine bir gün

inecek yine geceleyin aydan

aydınlatacak yine uykumu

Uçan Daireler

bu sonsuz gök

bizden midir değil midir

bu yıldızlar

canlı mıdır cansız mı

dostlar olmalıdır

bu göğün içinde

düşman olmalı

canlıysa bu yıldızlar
toprağında can olmalı
nefes alınmalıdır
yaşanıp ölmeli

insan bu göğün boşluğuna dayanmaz

bir koca göğün içinde

bir ufacık dünyada yapayalnız

bir avuç insanla yaşanmaz

can olmalıdır göğün

yıldızlarında can

bize benzer veya benzemez

dost veya düşman

gelmeliler dünyamıza

içmeliler suyumuzdan

Tutsak

kafanda örölüdür
seni hapseden duvar
açamadığın kapılar
içinden sürgülü

yüreğindeki korkudandır

seni bağlayan zincir

boğazındaki düğüm

dilindeki suskudur

aç sürgüyü çöz düğümü

yüreğindeki zinciri kır

sen sana tutsaksın

sen sana başkaldır

Özgürlüğün Ardından Bir Ağıt Söylev

özgürlüğü yitirdik dostlar
ardından bir çift sözüm var

havaya benzerdi biraz

varlığı duyulmazdı özgürlüğün

yokluğu dayanılmaz

“saklamayın” derdi özgürlük “beni kendinize
esirgemeyin beni ellerden
esirgendikçe tükenirim çünkü
paylaşıldıkça çoğalırım ben”

oysa kendimize kalsın diye özgürlük
ona bahçelerde duvarlar ördük
uçup gitti kuş misali bahçelerden
ne eller gördü hayrını ne biz gördük

“yurttaşlar” derdi özgürlük “bu devleti
sizler yöneteceksiniz el ele
yaşatabilmek için beni
yaşayabilmek için benimle”

oysa dnyalarımız oylesine kucüktü

devlet oylesine büyük

yönetilmek oylesine rahattı

yönetmek oylesine yük

bir seyirlik oyun saydık devleti

bıraktık oyuncuların eline

düdük çaldı oyun bitti

“haydi” dendi “herkes evine”

yok artık dostlar

ağlamanın yararı

ellerimizle kazıldı

özgürlüğün mezarı

kendimizi gömdük içine

“ÖZGÜRLÜĞÜN ARDINDAN BİR AĞIT SÖYLEV” ÜZERİNE AÇIKLAMA

Bu şiirin ille 1980’lerin Türkiyesinde yazılması gerekmezdi yirminci yüzyılın belli dönemlerinin Yunanistanında da Şilisinde de Almanyasında da İtalyasında da İspanyasında da veya çağımızın özgürlüğü yakalamışken ya da yakalar gibi olmuşken zaman zaman yitiren daha nice ülkesinde de yazılmış olabilirdi

Önemli olan Perikles’den yaklaşık iki bin beş yüz yıl sonra dünyanın herhangi bir ülkesinde böyle bir şiir yazma gereğinin duyulması

Perikles kim

Perikles milattan önce beşinci yüzyılda Atina devletinin başı ve bu devletin özgürlük ve demokrasi simgesi idi

Atina halkı Peleponezya Savaşı’nda ölen yurttaşları için düzenlenen törende konuşma görevini ona vermişti

Perikles’in o söylevi AĞIT SÖYLEV diye bilinir

Oysa Perikles savaşta ölenlerin ardından ağıt yakmak yerine uğruna can verdikleri devletin demokrasisini anlatmayı yeğlemişti Atinalılara

Çünkü Perikles’e göre devlet öyle bir demokrasinin varlığıyla uğruna can vermeye degecek kadar değer kazanırdı

Bundan yaklaşık iki bin beş yüz yıl önceki o söylevde Perikles’in Atina anayasası ve demokrasisi üzerine söyledikleri çağımız insanlığı için bile özlü bir demokrasi dersidir

Perikles’e göre Atina demokrasisinde

- Herkes eşitti
- Yasalar önündeki eşitlik fırsat ve olanak eşitliğiyle yaşama aktarılırdı
- Yasaların doğal hukukla uyumlu olması gözetilirdi
- Herkese düşünce özgürlüğüyle birlikte düşüncelerini gerçekleştirmek için çaba gösterme özgürlüğü de tanınırdı
- Özgürce yaşayıp davranmak toplumun değer ölçülerine uymayanların bile hakkıydı
- Ama tüm bu özgürlükleri kullanırken herkes başkalarının ve karşıtlarının da özgürlüğüne ve herkese eşitlikle uygulanan yasalara saygılı olmalıydı

ve özgürlük ve hoşgörü emek ve eşitlik katılım ve sorumluluk bu demokrasinin temel taşlarıydı

Perikles’e göre her yurttaş devletin yönetimi konusunda bilgili olmalıydı ve yönetimle de siyasetle de yakından ilgilenmeliydi

Bu bilgiyi edinme gereğini duymayan veya bu ilgiyi göstermeyen yurttaşlar “zararsız” değil “yararsız” kişiler sayılmalıydı

Perikles herkesi sürekli açık tartışmaya ve eleştiriye çağırıyordu söylevinde

Tartışma ve eleştiri özgürlüğü olmadan ve kullanılmadan devletin sağlıklı biçimde yönetilemeyeceğini vurgulayan Perikles

“tartışmayı yönetimde uygulamaya ve etkinliğe engel saymak şöyle dursun görevlerimizi yapmaya girişirken eğer yurttaşlar bize neler yapmamız gerektiğini söylememişlerse bunu eksiklik sayarız” diyordu ve şunları ekliyordu

“Biz Atinalılar iki niteliği çok çarpıcı biçimde bağdaştırırız

- bir yandan eylemde kararlılık ve cesaret
- bir yandan da eyleme geçmeden önce enine boyuna tartışma

onun içindir ki bizim cesaretimiz cehaletten kaynaklanmaz ve bizde tartışma bir kararsızlık etkeni olmaz” diyordu

Perikles söylevini

“Yakınlarınızın ardından yeterince ağladınız evlerinize dönebilirsiniz artık” diye bağlıyordu

İşte bunlar Perikles’in yaklaşık iki bin beş yüz yıl önce Atina demokrasisi üzerine söylediklerinden bir özet ve alıntılar

Bülent Ecevit

1987

Bir Özgürlük Masalı

masal bu ya

evvel zaman içinde

kalbur saman içinde

deve tellal iken

mahpushanenin birinde

beşi de özgürlüğe sevdalı

beş gardiyan varmış

bir gün sohbet ederken aralarında
demişler ki ele avuca sığmaz oldu özgürlük
ikide bir kuş misali
kaçıp gidiyor elimizden
bu işe bir son vermeli

almış biri demiş ki

kolayı var dostlar

bir sağlam kafes yaparız

üstüne asma kilit takarız

kuş olsa bir daha kaçamaz

almış ikinci kafadar

oldu mu ya demiş ya biri çıkar da

kafesin kapağını açar da

kaçarsa yine kuşcağız

biz onsuz ne yaparız

üçüncüsü demiş kolayı var

bir kanadını kopardık mı kuşun

tek kanatla dünyada uçamaz

açılrsa da kafesin kapısı

ömrü billah kaçamaz

almış dördüncü kafadar

uçamaz ama arkadaş

ayakları da yok mu bu kuşun

ya tıpış tıpış yürür de giderse

bir daha nerede bulursun kuşcağızı

beşinci demiş onunda var çaresi
alırsın eline keseri
kesersin kuşun bir ayağını
gidemez artık çözseler de bağını

sonunda beş kafadar
özgürlüğü kafese koymuş
kapısına kilit vurmuşlar
bir kanadını kırıp
bir ayağını kesmişler

bir mahpushanede beş kafadar
beşinin de kafası havadar
ne var ki düşünce kuşlar gibi özgürdür
sakatlanmış da olsa
uzun süre kafeste tutulamaz

Eflatun Krallığı

“aklı eren önder olur yönetir
cahiller onun izinden gitmelidir”

Eflatun

tüm sorular soruldu

tüm yanıtlar verildi

bilmediğini bilen Sokratesle

kuşku da toprağa gömüldü

bilgiler artık kralın
başında bir defne çelenk
ne açar ne solar
yeter ülkeye sonsuza dek

karanlıkta ay gibi aklı

bir fenerdir gökten inen

o söyler uyar halkı

o bekler uyur halkı

güvenle yaşamakta tümü özgür
başlarında çoban köpeği
hak edinceye dek koyun gibi tek tek
kurban edilmeyi

Mustafa'dan Cihangir'e

iki büyük suçumuz var

seninle benim Cihangir

biri sevmek biri sevmek

bunca büyük suçlarla padişah olunmaz

padişah olan sevemez Cihangir'im

buyruk veremez sevebilse

üstün göremez kendini

padişah olan sevilmez

korku vermez yüreklere sevilse

Tanrı gibidir padişah

kul olunur ona

saygı duyulur

sevgi ulaşmaz

korkulur ondan

rahmet umulur

sevgi umulmaz

biz insanız Cihangir

bizden tahtlara han olmaz

sıcağına bak yüreğimizin

aktıkça gözlerden gözlere

nasıl eritir birbirini

tahtların karlı doruğunda

bu yürekle durulmaz

ne benim elimden gelir

atam sultanların buyruğuna uyup

senin ince boynunu vurdurmak

ne senin elinden gelir

anan sultanın ağusunu

kıyıp da bana sunmak

biz insanız Cihangir

seven sevilen iki insan

bize padişahlık yaraşmaz

seven sevdiğinin

sevilen sevenin kuludur

kuldan kula padişah olunmaz

Bülent Ecevit

Not: Padişah Sultan Süleyman'ın en yetenekli ve en büyük oğlu şehzade Mustafa saray entrikaları yüzünden babasının buyruğuyla genç yaşta öldürülmüştür. şehzadelerin en genci olan Cihangir bu olaydan duyduğu acı nedeniyle yaşamını yitirmişti.

Yukardaki şiirim şehzade Mustafa'nın ağzından genç şehzade Cihangir'e sesleniştir.

On sekizinci yüzyıl İngiliz ozanı David Mallet'in Mustafa adlı sahne oyunundan Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Mustafa'nın türlü çiçeklerle bezenmiş bir ovayı göstererek söylediği sözler birinci şiir kitabımın çeviriler bölümünde yayınlanmıştı. O şiirde bir Türk devlet adamının ağzından on yedinci yüzyıl Türkiye'sinde söylenen sözler insan hakları özgürlük demokrasi ve barış açısından çağımız dünyasına da bir mesaj niteliğindedir.

David Mallet'in 1976 tarihli şiirler adlı kitabımda yer alan şiirime çok önem verdiğim için buraya da aktarıyorum.

DAVID MALLET'in şiiri

hayran olmamak elde mi nasıl okşuyor bak
duyularımızı Şu binlerce kokuyla renk
onlar açsın diye doğan güneş yağan rahmet
bir ayrılık gözetir mi hiç aralarında
bunlara karşı onlar da buhurdandan yükselen
Őükran yüklü bir adak gibi sunarlar göğe
bir demet benzeri kaynaŐan kokularını
düşünce ayrılığı da böyle olsa gerek
zarar değil yarar gelir ancak birbirine
ayrı düşüncelerden yeter ki düşünenler
iyi uyruklar olsun da dostça geçinsinler
yeter ki topluluğa hizmet etsin her biri
yasalara saygılı hakana bağlı olsun

Aydınlara Dilekçe

biz halkız

kıt da olsa okuyup yazmamız

bilgiyi işten

aydınlığı güneşten alırız

ay gibi girip de
güneşle aramıza
gölge etmeyin
karanlıkta kalırız

içimizde kır çiçeğinin

kayaları delen gizi

surları yarıp aşarız

ezmezseniz bizi

özgürlük bizim aşımız

tüketmeyin bir başımıza

siz onsuz da doyersınız ama

biz aç kalırız

tek bir ağacız kökleri derinde
kopmayın bizden dallar gibi
kopan dallar kurur gider
tomurcuğu meyvatsız

Eller

sarstığın ağacın

meyvasını derecek

eller varsa

çürümez yerlerde emek

solmaz umut tarlalarda

eller varsa

ekilen tohumların

başığını biçecek

can almaz sular

eller varsa

uzanan ellere

el verecek

odla yanıp külümden

anka gibi doğmuşum

suya dalıp damlayken

engin deniz olmuşum

bir başıma dertliyken

halkta derman bulmuşum

Tuna

bir destanın yasları gibi yükselir

Tuna kıyılarında Türk kaleleri

bu kalelere girme belki ürkersin
taştan duvarlarında bu kalelerin
yarasaların kanat sesi parıldar
tarih içinde söndü artık kılıçlar

kalelere yaklaşma belki korkarsın

baykuş seslerinden bir ağıt duyarsın

kale mazgallarının en y¼kseđinde

Tuna kıyılarında T¼rk kaleleri

bayram sabahları burçlar üstüne

beyaz ayyıldızlı bayrak çekilmez olmuş

Tunanın koyuca mavi göğsüne

sipahi askerleri dizilmez olmuş

bir yaslı günden beri güzel Tunaya
yabancı görünür artık bu aktığı toprak
güneşin sabahları doğduğu yana
akar Tuna içinde hasret yana yana

sor Tunaya nedendir ağlayışı ince ince

kıyılarındaki Türk kalelerinden

suyuna bir destanın yası değince

sor Tunaya nedendir bu ağlayışı
baykuşun bütün gece ten sesinden
yüksek mazgallarda bir ağıt duyunca

sor Tunaya nedendir bu ağlayışı
rüyasında bir Türkün aksi durunca

on yedi yaş şiiri

TÜRK-YUNAN ŞİİRİNİN ÖYKÜSÜ

ben bu şiiri Londra'da genç yaşında yazmıştım birinci şiir kitabımda bu şiirin altında 1947 tarihi yazılıydı fakat daha sonra Elele Büyüttük Sevgiyi adlı ikinci kitabımda aynı şiirin altında 1947 tarihi yerine 1974 tarihi yer almıştı

iki tarih de doğru idi neden doğru olduğunu açıklamam gerekir ben 1974'de başbakanken 3 temmuz 1974'de bir muhalefet partisi sözcüsü aleyhimize genel görüşme isteminde bulundu bu genel görüşmede muhalefet Kıbrıs ve Ege konusuna ağırlık verdi o arada genel görüşmeyi açtıran muhalefet partisinin sözcüsü bana ağır bir ithamda bulundu Türk-Yunan kardeşliğinden söz eden bir başbakanın ulusal ilişkiler konusunda gereken duyarlılığı gösteremeyeceğini ileri sürdü fakat ben gençlik dönemimde yazdığım şiirin altına o zaman da hiç duraksamadan imzamı atabileceğimi söyledim ve sözümü yerine getirdim

tbmm'deki bu görüşmeden birkaç gün sonra da başında bulunduğum hükümetin aldığı kararla Kuzey Kıbrıs'ta Barış Harekatı gerçekleşti şimdiden o sayede bütün Kıbrıs'ta hem barış hem de demokrasi yerleşti üstelik Yunanistan'da yıllarca süren koyu dikta yönetimi de Barış Harekatı'nın ertesini günü sona erdi

henüz iki komşu ülke arasında yeterince sağlıklı siyasal ilişkiler kurulamamıştır ama iki komşu ülkenin halkları arasında dostluk ve insani ve kültürel ilişkiler giderek gelişmektedir Kıbrıs'a da bu sayede huzur ve barış gelmiştir.

Türk-Yunan Şiri

sıla derdine düşünce anlarsın
yunanlıyla kardeş olduğunu
bir rum şarkısı duyunca gör
gurbet elde İstanbul çocuğunu

türkçenin ferah gönlünce küfretmişiz

olmuşuz kanlı bıçaklı

yine de bir sevgidir içimizde

böyle barış günlerine saklı

bir soyun kanı olmasın varsın

damarlarımızda akan

içimizde Şu deli rüzgar

bir havadan

bu yağmurla cömert

bu güneşle sıcak

gönlümüzden bahar dolusu kopan

iyilikler kucak kucak

bu sudan bu tattandır ikimizde de günah

bütün içkiler gibi zararı kadar leziz

bir iklimin meyvasından sızırılmış

bir içkidir kötülüklerimiz

aramızda bir mavi büyü

bir sıcak deniz

kıyılarında birbirinden güzel

iki milletiz

bizimle dirilecek bir gn

Egenin altın ağı

yanıp yarının ateşinden

eskinin ocağı

nce bir kahkaha alınır kulağına

sonra rum Őiveli trkeler

o Boğazdan söz eder

sen rakıyı hatırlarsın

yunanlıyla kardeş olduğunu
sıla derdine düşünce anlarsın

Londra 1947 ve 1974

Pülümür'ün Yaşsız Kadını

Pülümürün bir dağ köyünde gördüm onu
yaşını sordum bir giz gibi güldü
kimi seksen dedi köylülerden kimi yüz
yüzüne baktım bir giz gibi güldü

bir asa vardı elinde

bir solmuş krallığın

kadifeden harmanisi üzerinde

bir hititliydi o bir selçukluydu

bir ermeniydi bir kürttü

bir türk

yaşını sordum bir giz gibi güldü
koluma girdi bir soylu kadınca
tozlu köy yolunda sürüyerek eteğini
beni tek gözlü sarayına götürdü
köy yapısı kulübesinin

zamanı onda yitirdim ben

yitik zamanlara onda eriştim

en soylu yoksulluğun toprak döşeli sarayında

bir taç gibi kondu başıma Türkiyeliliğim

Pülümür Doğu Anadolu'nun en yoksul yörelerinden biridir. Binlerce yıldır birbirine eklenen uygarlıkların bu deprem yöresindeki tek kalıntısı insandır.

Bir Cudi Öyküsü

bir cılız dere akardı

Cudi Dağından aşağı

dere başı köyümdü benim iki yanı bahçe

bahçelerin varı yoğu

sarı armut kırmızı nardı

köyde bir avuç insan

hısım akraba kız kızan

koyunlar gibi sığışır

gübre sığağına yuvaların

yaşamadan yaşardı

ne dünya haberliydi köyümden

ne köyüm dünyadan haberli

ne dünyanın yararı vardı köyüme

ne köyümün dünyaya zararı

dünya ayrıydı köyüm ayrı

kimi geceler kayadan kayaya

silah sesleri sıçrardı uzaktan

bir masal devi uyanırdı

Cudi Dağında o zaman

karabasan gibi çullanırdı üstümüze

aç kurtlar gibi çağrısız

konuklar inerci bazen köyümüze

gecenin koyusunda çaresiz

yürek gibi çarpardı

korkudan evlerimiz

kimi gelir unumuzu alırdı

kimi gelir canımızı

kim kanundur kim eşkıya

kim dosttur kim düşman

bilemezdik arada biz kurban

derken bir gece yarısı

bana geldi kurbanlık sırası

köyümün koynundan kopardılar

kayalara apardılar

vatan millet uğruna vurdular beni

dalında kaldı armudumla narım

üç öksüzümle bir de yarım

Cudi Dağından aşağı bir dere

hala akar mı bilmem

ara sıra bana türkü yakar mı bilmem

“üçüncü ölmem bu hain
Pir Sultan ölür dirilir”
Pir Sultan

eylemleri sözdü

silahları sazdı

ozan olmağı kiminin de

ozanlar ilinde günahı

suçları Pir Sultanı anmak

cezaları yanmaktı

toplu mezar oldu onlara

alev alev Madımak

orman gibi yanan
otuz yedi can
can verirken o gün
Pir Sultan uğruna

büzülüverdi devlet
devlet beşığı Sivasda
uykunun kovuğuna
korkudan

uyanır elbette bir sabah
ashab-ı kehf^{f71} uykudan
ölür ölür dirilir yine
yüreklerde Pir Sultan

Kurban

bir kuşuna bir can

can pazarında

kim kime kul

kim kime düşman

tetiği çeken ellerin

haberi yok bundan

vurulan kadar

vuran da kurban can pazarında

Köylü Kadınlar

köylü kadınlar

fistanları güllü kadınlar

topraktan doğup da toprağı yoğurandır onlar

veresiye canlarını doğurandır onlar

köylü kadınlar

fistanları güllü kadınlar

yüzleri güneştir onların yanık

ayakları topraktır onların yarık

doymadan güzelliğine

tarlalarda solandılar

köylü kadınlar

fistanları güllü kadınlar

Levni'ye özen

boşluğa bulut buluta yağmur

yağmura toprak ne güzel uymuş

gündüze güneş güneşe tarla
tarlaya başak ne güzel uymuş

başağa buğday buğdaya insan

insana emek ne gzel uymuş

emeğe eylem eyleme y¼rek

y¼reęe sevgi ne g¼zel uymuş

Konuk İşçi

her sabah yabanda uyanır

her gece yurdunda uyurdu

öylesine yakın yurduna

öylesine uzakta yurdu

kentin uğultusu bazen
köyünden bir türkü olur
istasyona koğar akęamları
trenlerle avunur

uzakta bir ocaktır
yanar yüreğinde memleketi
ellere verir çaresiz
ellerindeki bereketi

yurdunda mı yabancı

yabanda mı bilemez

o bir konuk her yerde

o bir özlem bir acı

Tapusuz Memet

doğmuşmuşun da

insanmışın da

yurттаşmışın da

Durmuşun oğlu Memetmışın

geç hemşerim geç

bunlarla kendini

adam saydıramazsın

vergini vermişin de

askere gitmişin de

eyilikten gayri

kime ne'tmişin de

geç hemşerim geç

bunlarla karnımı

doyduramazsın

süreni senmişin de

ekeni senmişin de

biçeni senmişin de

her bi şeyi sen

geç hemşerim geç
bunlarla bu toprağı
senin olduramazsın
hani senin tapun

hani senin senedin

hani iki şahidinen

bin dönüm zilyedin

git işine Memet

elde ne tapu ne senet

sen bu dünyada ne ararsın

takalar geçiyor allı yeşilli

takalar geçiyor dümenleri lazlı

takalar geçiyor en nazlı

yelkenlilerden de güzel

Taka

takalar geçiyor allı yeşilli

takalar geçiyor dümenleri lazlı

takalar geçiyor en nazlı

yelkenlilerden de güzel

güvenli sularda işsiz dönenen

gezi yelkenlilerinden çok duyarak denizi

takalar geçiyor enginlere

yamalı göğsünü gere gere

takalar geçiyor yükle yürekle

takalar geçiyor emekle dolu

günlük güneşlik kıyılardan kopmuş

denizlerde Anadolu

kıyılar kadın olmuş
açılır gider erkeği
takalar takalar toprağın
denizde çarpan yüreği

Ağrı

o köyde doğup o köyde ölenler

ne bir deniz ne bir kent

ne de başka bir dağ görenler

toprağı kıraç

kendisi aç

elleri yedirenler

umutsuz gelip bu dünyaya

mutsuz gidenler

o köyde doğup o köyde ölenler

dertler özledim dertlerden uzakta

yarık topraklar özledim

yanık insanlar

türkülerin çağırdılar uzaktan beni

başımda kağnıların ağrıdılar

kavruldu kuraklığın içimde

toprağın su istedi benden

yaylaların ekin dediler

ışık dediler insanların

kök salasım geldi ağaç gibi toprağına

gökten yağmur alıp güneşten ışık

sana veresim geldi

yaşlar dökülesi gözlerimden Türkiye
çorak topraklarına senin
açılmamış gözlerine gözlerim verilesi

Winston-Salem, N.C., A.B.D.

1954

Yargı

öldürenle katiliz çalanla hırsız

tümümüz sanığız tümümüz savcı

tümümüz suçlu tümümüz yargıç

kimi aklar kimi suçlarız

kimi bağışlar kimi asarız

kendimizi başkasında

her gün bir bıçak saplı

birinin arkasında

vurulan da biziz vuran da

Aşmak

ırmak ırmak

ülkeden ülkeye

sınırları aşmak

sınırları yarları

görünmeyen duvarları

yasaları yasakları

düşünde düşte

yürekte aşmak

aşmak

aşmak

Günün Mevsimleri

gündüzler ileridir

akşamlar tutucu

geceler gebe

sabahlar devrim

Yağmur Duası

kararan buluttan

kuruyan toprağa

doyasıya yağmur

doyasıya yağsa

ağlayası gökten

ağlanası dünya

yunasıya yağmur

yunasıya yağsa

yaslar onasıya

yaşlar dinesiye

kanasıya yağmur

kanasıya yağsa

sel alsa götürse

akan kanı yerden

oğasıya yağmur

oğasıya yağsa

erken yiten canlar

yeni doğan güne

doğasıya yağmur

doğasıya yağsa

JEOLOG ŞİİRLERİMLE İLGİLİ BİLGİ

geçmişle günceli büyük bir ustalıkla bağdaştıran değerli tarihçi sayın Murat Bardakçı'ya bir borcum vardı bu borcu ancak şimdi yerine getirebiliyorum

21 Kasım 1999 günlü Hürriyet'te çıkan bir yazısında Sayın Bardakçı benim elli dört yıl önce Varlık dergisinde yayımlanan "Jeolog" başlıklı bir şiirimle ilgili benden bir bilgi istiyordu

fakat yoğun siyasal çalışmalarım sırasında sayın Murat Bardakçı'nın bu isteğini yerine getirememiştim bu görevimi şimdi yerine getiriyorum

öğrencisi olduğum Robert Kolej'in gündeminde jeoloji bölümü yoktu fakat olgunluk sınavlarında bana ve arkadaşlarıma jeoloji konusunda da sorular sorulacaktı oysa bu konuda benim ve sınıftaki arkadaşlarımdan hiçbir bilgimiz yoktu onun üzerine bu konudaki bilgi eksikliğini gidermeye katkıda bulunabilecek bir uzman aramaya başladık sınıf arkadaşımız Altemur Kılıç bu gereksinmemizi karşılayabilecek bir yakını önerdi: Prof. Dr. Hamit Nafiz Pamir

bu değerli uzman biz öğrencilerin dileğimizi hemen kabul etti ve ilginç bir yöntem önerdi jeoloji dersini sınıfta değil sahada vermeyi uygun buldu ve bizi sabah akşam dağlarda kayalıklarda ırmaklarda dolaştırdı ve kısa sürede hepimizi sınava yetiştirdi

ben sınavla ilgili gereksinmemizin karşılanmasının ötesinde doğanın gizleri ile tanışmaktan derin heyecan duydum önce 1945'te daha sonra 1976'da Jeolog başlıklı aynı doğrultuda iki şiir yazdım

neden iki ayrı şiir çünkü "doğuşumdan öncelere doğmuşum ben eskiden yaşıyorum" diye başlayan jeolog konulu ilk şiirimi önce yitirdim ve bulunca da yayınladım

şunu da özellikle belirtmek isterim Sayın Prof. Hamit Nafiz Pamir bize yalnız jeoloji konusunda değil eğitim yöntemi konusunda da önemli bir ders vermiş oldu şöyle ki masa başından çok sahada uygulamalı eğitimin yararını gösterdi

ben bu yöntemi şiirde bile olabildiğince uygulamaya çalışırım nitekim özellikle "Çanakkale" şiirimde buna özen gösterdim

bu konuda Varlık dergisine sayın Murat Bardakçı'nın verdiği demecin özeti ile sözü geçen şiir aşağıdadır bu arada sayın Bardakçı benim jeologlar üzerine yazdığım şiirin konusu bakımından dünyada bir başka örneğinin bulunmadığını zannettiğini söylüyor.

Jeolog

doğuşumdan öncelere doğmuşum
bekleyedursun geleceklerde ölüm
ben eskiden yaşıyorum

avucumda birer esrarlı kâsedir çağlar
her birinden başka bir gök dağılıp sarar beni

haykırsam

kaybolmuş dağlar

geri yollar sesimi

nedir bu aşinalık
kömürler alevlenince

otlarım vardır
ağaçtan büyük
çiçekten ince

billur taslarda dudaklarım

çağlara kanmış

ey nesin sen

beyaz salimin eteklerine değen

insanmış

Jeolog

avucumda bir buhurdan bu dünya

çağlar tüter insansız

sarar beni benden uzağa

yokolmuş dağlar

yankılar beni yapayalnız

toprağın basamaklarından iner

derin dağlara yükselirim

eski ırmak izlerinde

akar yiterim kumlarla

görmez olur beni gözlerim

Mağara

mağaranın duvarına

hayvanları taştan oydum

kükrediler karanlıkta

türkülerle karşı koydum

karanlıktı maĝara
ıřıĝı taştan oydum
uşuyordum
bir de guneş koydum

aşk oydum mağaranın duvarına

aşk oydum

ağrıdı taşlar

yarıldı mağara

ben doğdum

Mazeret

vücutu çıplak yeni de yıkandı ama
madem ki üşümez bir beyaz örtü yeter
gözleri açık ama madem ki görmüyor
böyle görmeden bakmak bakmamaktan beter
gözlerini örtebiliriz

ve dünyadadır ama madem ki bir sabah
güneşe karşı kalkıp gerinemeyecek
ayakları varsa da gezinemeyecek
öyle ise onu artık şu toprağa gömer
üzerini örtebiliriz

on yedi yaş şiiri

Soru

kim bilir

insanda son kalan gözler

görür mü dünyayı uzaktan

kim bilir

küçülür mü dünya

büyür mü uzaktan

kim bilir

kllenir mi dünya

zlenir mi yoksa uzaktan

Dere

ağacım ben dalları derinde

yaprağım ben paramparça

suyla ışığın ellerinde

ben yüzen bir kuş

bir çakıltaşımı

dallara konmuş

balığım ben

uçan gölgeyim suda

gökte bir ışık

göğüm ben

toprak yatağında

suyla karışık

eğil bana bak bana

senim ben

sana âşık

düşünebilseydin doğduğunda
örtülmeden öğreneceklerinle bildiğin
konuşabilseydin ağlamamı kesip
belki de bir şeyler öğretebilirdin

günlerden bir akşam üstü

yolda tozlar uçuşuyordu

her biri kendi başına birer dünya

dünyalardan birinde bir insan

insanın avucunda bir çizgi

çizginin ucunda bir son

sonda bir gn ağarıyordu

bir ocuk doğmuş yol stnde

yummuş avucunu ağlıyordu

Fırtınalı Hava

derdinden delirmiş ağaçlar
onların yolunan bu salar
bir korkular korosu
aalardan göge yükselir
bu ses onların sesidir
bu ses rüzgârın sesidir
yapraklarda deli parmaklar
gezdike alıyor yapraklar
tükenmez mi rüzgârın nefesi
bir kcck kuş yuvasını yitirmiş
rüzgâra soruyor “yuvam neresi”

on yedi yaş şiiri

Ada

her zaman bir ada
özgürlüğü engine
hapseden

bir ada

varamasan da

bekleyen

her zaman

döner dünyada

duran

bir ada

haritanın sonunda

başlayan

Yabancı

her baharla yinelenen çiçeklere
benzemez yenilenen kuşaklar
elleri yüzleri benzese de öncekilere
düşleri düşünceleri benzemez

sen değişirsin bir yandan da
bir başka değişir dünya
yaşadıkça yabancılaşırın
alışacak yerde yaşamaya

tanınmaz olmuştur oynadığın arsa
tanınmaz olursun geçerken eski sokağından
anılar değil yabancılardır artık
çocukluğunun mahallesinde yaşayan

her gün bir dn açılır

yeni gnle aranda

her gnle biraz daha yalnız

her gün biraz daha yabanda

Bir Bahar Şüri

günlerden beri ilk kez

doğaya gözüm değdi bugün

bir de baktım ki baharlar açmış

ağaçlarda benden habersiz

ağağlar mı benden

ben mi ağağlardan habersiz

bu yepyeni çiçekleri ağaçlarda
geçen bahardan da tanıyorum ben
bir öncekinden de bir öncekinden de
bir öncekinden

yepyenydi her biri

yepyeni öteden beri

çiçeğinden çayırına

kurdundan kuşuna

dursuz duraksız

değişen doğa

değişmeden yasaları

değişmesiz değişen

toprak ve su Allahın insanlara nimeti
ne var ki kimi yerde toprak kuraklıktan kavrulur
göllerden ırmaklardan çekildikçe sular
tarlalara bahçelere yağmur uğramaz olur

orak topraklarda çaresizlikten
kivranan kokler kucuk kalır
son bir umutla avular açılırken
bulutsuz goklere dualar yollanır

bir başka yörede ise cömert bulutlar

çoşturur toprakları suları

kazma motor yağmur sesinden

günden güne canlanır umutlar

bir mabettir ki toprak kubbesi göktür
umarız doğanın gücü bilimin gücüyle birleşir
dileriz toprağın yeşil dokusu solmasın
yağmur yağmış toprağın eşsiz kokusu dinmesin

Ağlar ve Balıklar

güneş ışığı az sızdığı için

gölgelenmiş deniz dibinin

sessiz ve hürdür hükümrânlığı

kavgasızca gider gelir balıklar

birbirine yol verir balıklar

yabancılardan arınmış bölgelerinde

dayanışmanızla güçlü iken
çevrenizi ateşten bir çember gibi
sarıncı ağların sayısız ipi
söyleyin balıklar ağlar mısınız
gözleriniz yaşsız sessiz çaresiz

balıkçılar ağır ağır çekiyor
balıklarla ağırlaşmış ağıları
ağlarda balıklar acep ağlar mı
gözleri yaşsız sessiz çaresiz

on yedi yaş şiiri

Güz Ağacı

sırası mıydı yaprak dökülmesinin

havalarda da soğudu ağaç üşüyor

sırası mıydı yaprak dökülmesinin

ben dedim

“ağacım uyumalı unutmalısın

kendini rüyalarla avutmalısın”

ağaç dedi

“bırakır mı rüzgâr ne mümkün uyumak”

on yedi yaş şiiri

yürüdüğümüz yol mezarlığa gider
tabuttaki yolcu bilinmeze gider
mezarlığa giden dün gördüğünüz o'dur
hızlı yürümeyin yeni öldü yorulur

sen ey iyi ölü

cennet varsa eğer

cennetin yolunu

bulabilir misin

sen ey iyi ölü

cennet yoksa eğer

toprağa gömülü

durabilir misin

mezarıcı sana yine birini

getiriyoruz ellerimiz üstünde

bir selvi gölgesinde mezarı kazıldı mı

mermer taş üstüne yazısı yazıldı mı

on yedi yaş şiiri

Yapamadığımız

Rahşan'a

akşam kapı eşiğinde bir terli giysi gibi

soyunmak vardı derdinden evrenin

bir entari serinliğini giyinmek

kendi derdini tespîh gibi çekmek elinde

yün örmen vardı akşamları koltuğa gömülü
karşında polisiye roman okumak senin
sorgusuz bakışmak yoruldukça gözlerimiz
sevinçsiz gülmek üzüntüsüz ağlamak

oturmaya konuklar gelmesi bazen
çevresinde bir masanın kaygısız
sıcacık konularda bir demli çay gibi
bilmedik komşularla konuşmak

dünyamızla uyuşmak vardı

oyunda sonunu görmeden oynamak

sevinebilmek kazandığına

ytirdiğine yerinebilmek

düşünmeyebilmek yoruldukça düşünmekten

kamaştıkça örtebilmek gözlerini

düşlerde bile ışıktan sakınarak kendini

uyuyabilmek vardı vaktinde rahat

düş bu ya bir akşamüstü yitmişim
bir kalabalıkta gözlerden ırak
geziyorum bir kentte camekânlara
bulutlar gibi yansıyarak

kalabalıkta yalnız yalnızlıkta özgür
bir cigara yakıyorum dumanında saklanmaya
görünmeden görür olmuşum
seyrediyorum insanları doyasıya

bir yüz beliriyor tanıdık

düş bu ya benmişim

tanımadan geçiyor beni

öylesine gizlenmişim

1990'lı yıllarda Van Gölü yükseldikçe yükseliyor
kıyıları evleri sular basıyordu kamuoyunda ise
bunun nedenleri değil Van Gölü canavarının varlığı
yokluğu tartışılıyordu sonunda Van Gölü canavarı da konuştu.

Van Gölü Canavarı

inanmasa da çokbilmişler

ben Van Gölünde yaşarım

kâh çekilirim derinlere

kâh kıyılardan taşarım

gündüz göğün mavisi

örter gölü boydan boya

dağlar dalar karbeyaz

camkesiti mavi suya

kararan göle geceleri

ışıl ışıl yıldızlar iner

göremez beni gecegündüz

gölde kamaşan gözler

bir göl saklıdır sizin de içinizde

gölde yaşamdan yansımalar

derinlerinde gölün

bir gizemli canavar

sizden aldığı
solukla yaşar

ama depreşmedikçe göl

uyur o derinde sessiz

rastlasanız bile düşde

onu fark edemezsiniz

denizler engin ve açık
göllerse kapalı ve gizemli
gözlerin gerisinde bir göl gizlidir
devrik ağaçlar iner göle yamaçlardan
karayla su birleşir
bir yüz görünür bazen
hayal meyal gölün aynasında
bazen bir gülen nilüfer
güldürür gölün yüzünü
su depreştiğinde ise
derinleşir gölün gizemli hüznü

Yıllarca bir psikolojik etken olarak göl kavramı içimde saklanmıştı. Göl başlıklı şiirimle bu etken bir ölçüde ortaya çıktı ancak 1977’de yani yirmi yıl sonra “Van Gölü Canavarı” şiirimle sorunum tümüyle çözüldü sayılabilir bu şiirimle sizin de “bir göl saklıdır içinizde” mesajı veriliyor bu mesaj özellikle Van’da psikolojik açıdan algılandı.

Kirazlı Bendi

mermer ve su ve yosun
çizgileri Osmanlı yumuşağı
oymaları doğayla uyumlu
ağaçları dağlar gibi ulu
sadece kuşların duyulduğu
geçmişten yansıyan bir sükûn
ve bir göl ki belli etmeden derin
huzurlu ve serin
ve sakin suyunda anılar saklı
hem geçmişle günü
hem yararlı sanatı
eşsiz bir uyumla bütünleştiren
Kirazlı Bendi

Mutsuz Bir Kadının Mutlu Sonu

tadına varamadan yaşamın
tutmaz olmuş elim ayağım
sonuna gelmişim yolun güya
ama artık her şey değişecek

işte bakın masalların prensi
elinde bir demet çiçek
tutuyor şimdi elimden
dansa kaldırıyor beni

atıyorum üstümden eskiyen bedeni

yeniden başlıyorum yaşama

bir sabah doğuyor birden

yolun sonundaki akşama

dur yolcu bura sınır

yabandır yasaktır ötesi

çiçeklerden seçemezsin

kokuları renkleri bir

kuştan pasaport sorulmaz

gümrüksüz geer yüküyle karınca

dur yolcu bura sınır

sen geemezsın

dereye bakma durmaz akar

öteden de içer ceylan bu suyu

dur yolcu bura sınır

sen iemezsin

dur yolcu bura sınır

ne çizili ne yazılı

geçemezsin yine de silemezsin

içinde kazılı

trenler geçmez oldu gözlerinden artık

sallanmaz oldu ak mendili

rayların sonu belli

en uzak yerler bile tanıdık

trenler geçmez oldu gözlerinden artık
ayrılan ayrıldı kavuştu kavuşan
duman tütmez oldu yolcu gelmez
bir tren sesi kalmış kulağında uzaktan

trenler geçmez oldu gözlerinden artık

kampana çalmaz oldu saati

istasyonda artık o bir başına

elinde bileti

İki Yüzlü Adam

ikinci yüzüm sen gül biraz

ben ağlıyacağım

havadan sudan konuş kaygısız

ben deli gibi

âşık olacağım

ikinci yüzüm işine gücüne bak sen

ben şiir yazacağım

dosyalar aç

tezkere yaz

dostlara bile duyurmadan

ben öleceğim yine biraz

ikinci yüzüm

yolda kaldı iki gözüm

ekmek getir bana biraz

Rüyada Gelen Haber

rüyamda bir gizli haber gelir bazen

çok önemli bir gizli haber

yakalar gibi olurum

yarı uyur yarı uyanırken

ama gözlerim açıldı mı bir kez

ayak seslerinden ürken

bir kuş gibi uçar gider

rüyada gelen haber

yitirmekten ürküğün
senden olmayandır
yiten yiter sen kalırsın
sen sen olursun yeniden

ellerinle büyüttüğün
çiçeği koparsalar
çiçek ölür sen özgür
sen sen olursun yeniden

yol bitende kavuştuğun
astığına değmez mi
yiten yiter yaban biter
sen sen olursun yeniden

kızıldan sarıdan karadan

kadınlar daha da üzgün ak derili

uzak düşen sevgilere

tenleri anten gibi gerili

kentlerin ışığında kararır dünya
kadın aydan alır biz ondan güneşi
içinde kurur yeşerir doğa
değişen mevsimler eşi

caz dinler dertlenirler bazen
dünyaları afrikalara dönüşür
sıcak ormanlardan uzakta
yüklerinde bir şeyler üşür

soluk yüzlü ince tenli szgn
ak derili kadınlar
sererler odaya bir avuç toprak
araf gibi zgn

Dönüşüm

güneş doğar gibi

bahar gelir dünyaya

her yeni doğan

çocukla yeniden

önünde yaz vardır

önünde güz çocuğun

önünde kış vardır

sonra bahar yeniden

yaşadıkça ölümlü
doğdukça ölümsüz
dönen dünyada
dönüşür çocuk

BÜYÜKLERE ÇOCUKLUK ŞİİRLERİ

bilseler de büyükler bazen
gerçeği bilmezden gelirler
çocuklarsa bilmeden
gerçeğe değiverirler

Peri Kanunu

her Şey bir oyuncaktı
her oyuncaksa gerçek
gerçekte oyunu
ayırır etmezdi çünkü
perilerin kanunu

Bir Zamanlar Ay

evvel sema içinde
bir ninniyken aydede
açıklardı gizleri
kamaştırmaz olunca
batan güneş gözleri
dirilirdi sessizce
ağaçlarla bacalar
ayışığı değince
masalların gerçeği
yerli yerine koyar
düzenlerdi herşeyi

Çıplak Gözle

Andersen'e

doğduğunda kral çıplaktı

Çocukların gözünde

tacıyla giysileriyle de

Çünkü gök kubbenin altında
Çıplak gözle bakıldığında
her Şey ırılıplaktı

Athkarınca

yaşamın daha başında

son daha bilinmezken

ekilir tohumu sonun

erken erken

bir yeni çiçek doğar

solan her çiçekten

döner de döner atlıkarınca

dünya döner o döner

yarışır mihlanmış atlarda

cıvıl cıvıl biniciler

Duvar 1

dikkat edin efendim

duvara çarpacaksınız

ne duvarı yavrurum

duvar muvar görmüyorum

olmaz olur mu efendim

elbette var

hem de oyun bahçeme

kendi çektiğim duvar

ama duvar görmüyorum ben

affedersiniz ama

ille görmeniz mi gerekir

siz göremediniz diye

duvar yok mu demektir

Duvar 2

Özel bahem burası benim

nasıl girdin sen ocuk

topumu arıyordum efendim

duvardan atlayıp da girdim

bir duvar çıkınca karşına
durman gerekmez mi ocuk

özür dilerim efendim ben sanırdım ki
aşılmak içindir her duvar
duvarları aşmadan insan
ardındakileri nasıl anlar

Eski Trenler

nerde o eski trenler

başı dumanlı trenler

öttürdü mü düdüğünü

sanki türkü söyler

uzadıkça yolu

susayan trenler

yokuşa vurdukça

soluk soluğa

yolcuları gibi canlı

eski trenler

yitik yazıtlardan
bir söylence karşıtı

Bir Fırat Balıkçısı Tufanı Anlatıyor

Babilli Utnapiştim miyim ben

Sümerli Ziyusudra^[8] mıyım

ya da kutsal kitaplardaki Nuh

ya da bunların hepsi başka mı benden

bir kahraman mıyım insanüstü

bir tanrı elçisi miyim yeryüzünde

yarı insan yarı tanrı mıyım

ya da bir balıkçı mı Fıratın bir köyünde

yüzlerle mi ölçülür gerçekten

binlerle mi ölçülür yaşım

ölümsüzler ülkesine mi varmışım

ya da köyünde yaşlanan bir ölümlü müyüm ben

işte kıyıda bir avuç bahçemle evim
işte koyunlarımla birkaç da tavuk
bir de vefalı köpeğim
haniymiş o gemide dolaşan binbir yaratık

ve iŖte bu ölümlünün elleriyle yaptığı
sedir ağacından gösteriŖsiz kayık
Ŗurda da kayığı çektiği kayalık
haniymiŖ o doruğuna yanaŖtıđı Ağrı Dağı

kişi efsaneleşmeye görsün

adını bile şaşıırır

ardından vuran akşam güneşı

önünde bir dev yaratır

konu komşuyu sel aldı
giden gitti kalan kaldı
öyle koyuldu ki derken
söylence dilden dile
tanımaz oldum beni ben bile

kendim de söylenceye kanmadan
dedim bari kazıyım taşa gerçeği
aldım elime çekiçle iviyi
ve işte kendi halinde Fıratlı
bir balıkçının yaşadığı tufan

bir gece ansızın olmadı herşey
önce kuşlar taşıdı uzaklardan haberi
dillerini bilmesek de bir başkaydı ötüşleri
ama çırpınışından bile kanatların
konu komşu birşey anlamadı

koyunlar durmaz oldu yerinde
kocabaşların bile bön gözlerinde
bir telaş vardı bir kıpırtı
köpeğim sığınacak yer ararken
suda balıklar kaçıştı

öyle ansızın taşmadı ağırbaşlı Fırat

önce bilge alını kırıştı

bir başka soluk geldi suya

gökte bulut bile yokken

kararıverdi dünya

derken bulutlar belirdi ufuktan

ordular gibi üstümüze üstümüze

göğün gümbürtüsüyle suyun şahlanışıyla

kamçıların hurma dallarında şaklayışıyla

belliydi tufanın atlılar gibi gelişi uzaktan

dedim komşular bunda bir iş var
bir şeyler anlatmak ister bize
konuşmadan konuşan tanrılar
çoluk çocuk bizler kalafatlarken kayığı
konu komşu gülüp geçti halimize

insanoğlu rahatının derdinin kafesinde
duymaz olur kendi sesinden tanrı sesini
ulaşsa da haber suyun kuşun nefesinde
indiriverir dünyasına güpegündüz
günü gün etmenin perdesini

varsın tufan olsun gn edilen gnn ertesi
olan biten sylenceye dklr
başa gelenler yazgıya yıkılır
kayığını sağlama bağlayana da
yarı tanrı diye bakılır

söylence karşıtına
bilimkurgu eki

Yeşil Şiir

aran çocuk aran

bir yıldız aran uzayın bir bucağında

bir yıldız olmalı seni gözleyip duran

yıldız savaşlarının uzağında

ölmeden hasta sulara balıklar
solmadan zehir yağmurunda yeşil
bir yıldız aran üzerinde
ne bir Üçmil^[9] ne de Çernobil

aran çocuk dökülmeden kuşlar

çürüyen yapraklar gibi sararan gökten

bir yıldız olmalı bir yerlerde

seni senden gözetem

tara boydan boya ufuğu

kararmadan yuvanda bilgisayarın

bir yıldız aran soluğu

kesilmeden yeryuvarın

tutunacak bir dal gibi

bir yıldız aran ekranda

Ağrının doruğunda bir sal gibi

bir yıldız olmalı sığınacağın tufanda

ışınla ocuk kendini

ışınla kendinden uzağa

ışınla yanında kedin köpeğin

zlmeden ellerinde büsbütün doğa

Mone

nice yıllar da geçse ölümünün üzerinden

kimi akşamlar Mone bir başına

alır eline fırçasını paletini

boyar ufku gün batışına

Çünkü artık tuvaliyle
sınırlı değildir büyük usta
ister göge yapar resmini
ister suya ister buluta

Claude Monet (Fransızca “Mone” diye okunur): Resim sanatında izlenimciliğin büyük ustası (1840-1926).

Brankuş

merdiven dayamış sonsuza

kuşları uçuşa hazır

soyutladıkça doğayı

doğaya ulaşır

ırmağın yonttuğu taşı

köyündeki oymayı nakışı

yurdundan halkından

yontusuna taşır

başlangıçla bitim

durağanla devinim

doğuşla ölüm

hem onda hem doğada kaynaşır

Romanyalı büyük yontucu Constantin Brancusi (Romence “Brankuş” diye okunur) [1876-1957]: Romanya'nın Hobitza köyünde doğdu. Çocukluğunda çobanlık yaparken çakısıyla tahta yontarak yontuculuğā başladı. Yaşı 20'ye vardığında yolculuğun çoğunda yürüyerek Paris'e gidip o sanat merkezine yerleşti. Hem yaşamında hem sanatında yerelden evrensele soyutlamalarıyla da doğanın özüne erişti.

Güneş Meydan Okuyan Adam

kendi içinde bir kara delik
beyazların en safıyla elele
meydan okur güneşe simsiyah
cesur ressam Kazimir Maleviç

canı çekti mi canın en renklileri
resimlerinde yer alsa da
siyahla beyaz onun temel tutkusu
bu tutku onu evrenin özüne yöneltir

Kazimir Maleviç (1878-1935): Ukrayna-Rus kökenli sanatçının salt siyah ve beyaz tabloları resim sanatında devrim yapmıştır yazıları bilimsel açıdan da önem taşır resimde soyutun ötesinde boşluğu arar.

Palyaço

acının sevgiden bükülüŖü

gölgelerle derin

yaŖ gibi dökülüŖü

tertemiz gözlerin

ne kadar iyisin

senin için yaşıırken gözlerim

sen bana üzölür gibisin

başka ne denir

Tanrı seni takdis etsin

Şiir Fransız ressamı Georges Rouault'nun Palyaço resminden esinlenilmiştir.

BÜLENT ECEVİT'TEN HAİKULAR [\[10\]](#)

İlkbahar ve Kuşlar

kuşlar şaşmaz bilirdim ben
baharın gelişini
ve bahara yormuştu onlar
dünkü mart güneşini
kuşları da yalancı etti bu kar

İlkbahar Müjdeleri

gözünüz değdi mi hanımefendi bu akşamki gazetelere
bahar müjdeleri veriyor
diyor ki “Trafalgar Meydanında ağaçlardan
ölü kuşlar döküldü yere”
diyor ki “buzlar artık eriyor”

Bahar Akla Neler Getiriyor

bahar ne acayip ne acayip sorular

insanın başına yığmada

bahar çiçekleri açmışsa hangi eller

sular onları şimdi

Hiroşima'da

Kuğunun Ölümü

sabah daha güneş doğmadan
gölde bir kuğu vurdular
kuğunun ak göğsündeki al kan
damladıkça ürperdi sular

kuğuyu su aldı içeri

halkalandı her bir kıyıya

damla damla kan haberleri

Londralı Kuğular

akşamüstü ırak ellerde

özlerken dostumu eşimi

baktım tanıyordu göllerde

Londralı kuğular Haşimi

Londra, 1947

Ahmet Haşim’de göllerin özel bir yeri vardı nitekim Göl Saatleri adıyla yazdığı şiirlerinde bu bellidir bir dizesinde de gece göğünü göle benzetir.

DEMOKRATİK SOL TÜRKÜLER

Ak Güvercin

gece biter gün doğar

gök maviye boyanır

engininde mavinin

ak güvercin uyanır

gözün aydın Türkiye

ak güvercin geliyor

güçlendikçe dsp

halkın yüzü gülüyor

bayrağımız mavidir
ak güvercin simgemiz
hakça düzen uğruna
bir araya gelmişiz

gözün aydın Türkiye

ak güvercin geliyor

güçlendikçe dsp

halkın yüzü gülüyor

gücümüz halkın gücü
yolumuz halktan yana
aman vermez güvercin
halkımıza kıyana

gözün aydın Türkiye

ak güvercin geliyor

güçlendikçe dsp

halkın yüzü gülüyor

demokratik soldayız

en sağlıklı yoldayız

özgürlüğü emeği

kimseye harcatmayız

gözün aydın Türkiye

ak güvercin geliyor

güçlendikçe dsp

halkın yüzü gülüyor

haydi dostlar bu yolda

gönül gönle verelim

sevgi ekip tarlaya

dirlik düzen derelim

gözün aydın Türkiye

ak güvercin geliyor

güçlendikçe dsp

halkın yüzü gülüyor

gücümüz halkın gücü
yolumuz haktan yana
aman vermez güvercin
halkımıza kıyana

gözün aydın Türkiye

ak güvercin geliyor

güçlendikçe dsp

halkın yüzü gülüyor

yaşlarını sil
gözlerin gülsün
sen gücünü bil
dünyalar senin

halk üretendir

hak üretende

emek senindir

ürün de sende

çarkları senin

elin döndürür

alın terini

eller sömürür

halk üretendir

hak üretende

emek senindir

ürün de sende

bu çağda gücün

kaynağı bilgi

bilgiyi halka

sunmaktır sevgi

halk üretendir

hak üretende

bilgi de senin

hakça düzende

kurulsa bir kez
hakça bir düzen
ne ezen kalır
ne de ezilen

halk üretendir

hak üretende

bilgi de senin

ürün de sende

Halk

damla damla bir kaynağa

usul usul yağa yağa

sular gibi bir ağızdan

güröl güröl çağlar olsan

seni dinler seni dünya

bir ağızdan çağlar olsan

incecikten dere dere
omuz omza vere vere
bir ırmakta kaynaş olan
sular gibi akar olsun

dize gelir dize dünya

bir arada akar olsan

dağı taşı oya oya
harcı mili katıp suya
oluk oluk rahmet gibi
tarlalara dalar olsun

güller açar kara toprak

güzel olur güzel dünya

damla damla kaynak olsan

dere dere ırmak olsan

omuz omza güröl güröl

söyler olup eyler olsan

aşar geğer engelleri

özgür olur özgür insan

ŞİYASET ŞİİR VE TASAVVUF

Şiir, düşüncenin de dilin de sınırlarını zorlar. Şiirde siyasal amaç gözetmeyen, şiir-dışı hiçbir amaç gözetmeyen bir ozan, düzyazı diliyle kolay oluşturamayacağı ve anlatamayacağı bir gerçeği, bir doğruyu, şiirin düşünce yöntemiyle oluşturabilir ve şiir diliyle anlatabilir.

1954’de yazdığım “İnsan” başlıklı bir şiirde,

“elbette senden doğru söyleyecekti

yazdığın şiir

elbette senden çok duyacaktı

söylediğin türkü”

derken bunu belirtmiş oluyordum.

Şiirin düşünce yöntemiyle ve diliyle ulaşılan bir doğruya ve gerçeğe, düzyazı dilinin düşünce yöntemiyle hiç ulaşamaz demek istemiyorum. Ama şiirin yolu daha kestirmedir. Onun içindir ki, bazı “ümmi” kişilerin bile şiirle vardıkları doğrulara, gerçeklere, filozofların veya bilginlerin daha geç ve güç vardıkları çokça görülür. Büyük fizikçimiz Prof. Feza Gürsey, 1968’de Bilim Ödülü Töreni’nde yaptığı, “Yeni bir âlem-Yüksek Enerji Fiziği” konulu ilginç konuşmasını, halk ozanı Muhyiddin Abdal’ın dört dizesiyle bağlıyordu:

“muhyiddinem dervişem

hak yoluna girmişem

on sekiz bin alemi

bir zerrede görmişem...”

Yirminci yüzyılın önde gelen bir fizikçisi, çağın fizik alanındaki en ileri aşamaları anlatılırken, on altıncı yüzyılda yaşamış bir halk ozanının tanıklığına başvurabiliyordu.

Nice filozofun, bugün okunsa kolay anlaşılacak ciltler dolusu kitapta anlatmağa çalıştıklarını da, onların çağdaşları olan veya onlardan önce gelen, bazıları belki okur-yazar olmayan kimi halk ozanları birkaç dizede anlatıvermişlerdir.

Şiirde, –fakat şiir-dışı bir amaç gütmeyen şiirde– bazı doğrulara veya gerçeklere daha kolay veya erken erişebilmenin nedeni, şiir yazarken düşüncenin, önbilgilerle, önyargılarla, art niyetlerle veya kişisel hesaplarla ve ihtiraslarla ya da toplumsal amaçlarla sınırlanmaması; anlatımınsa düzyazı dilindeki kurallarla bir ölçünün ötesinde bağımlı olmamasıdır. Bu engeller kalkınca, kafanın kepenkleri açılır, bilinçle bilinçaltının, hatta bilinçle ortak bilinçdışının^[11] haberleşme olanağı artar, üstelik duyguların ve sezgilerin düşünce sürecine katkısı çoğalır. Öylece ozan, siyasette, hatta felsefede veya bilimde güç ve geç varılan bir doğruya veya gerçeğe daha kolay ve erken varabilir.

İnsan, ihtiraslarının ve kişisel hesaplarının ağına düşmese, önyargılarıyla ve art niyetleriyle kendini aldatıp sınırlamasa, önbilgileriyle düşüncesini ve kavrayışını engellemese, dış baskılardan ve kendi

iç baskılarından kurtulabilse, kafasının kepenkleri açılır, duyguların ve duyarlılığının antenleri gerilir ve daha doğru söyler ve “olduğundan daha büyük... daha iyi... daha güzel” olduğu çıkar ortaya.

12 Temmuz 1975 Cumartesi günü Adapazarı'nın büyük alanında konuşuyordum. Bir ara sol yanımdaki yüksek yapının çatısından alana kâğıtlar atılmaya başladı. Halk aldırış etmeden beni dinliyordu. Bir arkadaşım basılı kâğıtlardan birini havada yakalayıp kürsüye getirdi, önüme koydu. Baktım, 22 yıl önce yazdığım “Sonra” adlı şiir vardı kâğıdın üzerinde. Siyasetle ilgisi olmayan bir şiir, tasavvuf türünde...

İslâmın Türk kafasında ve gönlünde yansıması tasavvuf yoluyla, özellikle tasavvuf şiiri yoluyla olmuştur. Türkün kafasındaki arayışa ve gönlündeki sevgiye İslâmın ışığı değince, Türk İslâm tasavvufu doğmuştur.

Din duygusu kiminde korkudan alır gücünü kiminde sevgiden... Din duygusu korkuyla beslenenler, genellikle bencil kişilerdir. Bu dünyada da bu dünyadan sonrası için de kendilerini düşünürler. Bu dünyada ve bu dünyadan sonra kendilerini güvence altına alma isteğidir çıkış noktaları... Din duygusunun gücünü sevgiden alanlarsa, korkuyla değil, bencil bir korunma duygusuyla ve yaşamdan sonrasını güvenceye bağlama kaygısıyla değil, bencillikten uzak bir sevgiyle ve gerçek inançla yönelirler Tanrıya... Genellikle Türkün din duygusunun temelinde, özellikle Türk İslâm tasavvufunu oluşturan din duygusunun ve anlayışının kaynağında, işte bu derin sevgi vardır. Tanrıya ve Tanrının yarattıklarına sevgi... Çıkış noktaları bu sevgi olanlar, Türk İslâm tasavvufunu oluşturmuşlardır.

Din duygusu korkuya dayananlar bağınazlığa kolayca kapılırlar. Din duygusu sevgiye dayananlarsa bağınaz olamazlar. Bağınaz olmadıkları için de özgürce düşünürler ve ararlar.

Yüzlerce yıl tepeden gelen ve insan yüreğinde korkuyu körükleyip sömürmeye yönelen bağınazlık baskısına karşın, Türk halkının özgür düşünceli ve hoşgörülü oluşu, ondaki din duygusunun sevgiye dayanışındandır.

Bu sevginin özünde Tanrının birliği ve Tanrıyla birlik inancı bulunur. Bu sevginin amacı ise o birlikte erimektir, işte bu inançtan bu amaca yönelişin yoludur Türk İslâm tasavvufu... O nedendir ki tasavvufun düşünce ve arayış okullarına “tarikat,” yani “yol” denilir.

Gerçi zaman içinde o “yol”lar, “tarikat”lar da korkuyu ve bağınazlığı körükleyip sömürenlerce yozlaştırılmıştır. Kurumlaşmanın kaçınılması zor bir sonucu olan tutuculuk ve bağınazlık, o “yol”ları, “tarikat”ları da zamanla köreltip çıkmaza düşürmüştür. “Yol”, “tarikat,” adı üstünde, amaç değildir, araçtır. Ama kurumlaştıkça, tarikatlar, neredeyse araç olduklarını unutup amaç görüntüsüne bürünmüşlerdir. Fakat Türk halkı, özellikle Türk köylüsü, kurumlaşmanın katı duvarlarını, daima, sevgisiyle ve duygusuyla, sezgisiyle ve aklıyla aşabilmiştir. Bunun için başvurduğu en etkin yöntem de şiir olmuştur.

Bu ulusal gelenek bugün de sürüyor. Seçkinler arasında hâlâ bir ölçüde geçerli olan düşünce yasakları ve baskıları bugünün Türk halk şiirinde, geçmişte olduğu gibi yine geçersiz kalıyor. Türk İslâm tasavvufunun engin kaynağından ve özgürlük geleneğinden aldığı önlenmez güçle Türk halkı, gerçekliğine ve doğruluğuna inandığı her düşünceyi yine özgürce söylüyor, inanmadıklarını da hoşgörüle dinliyor.

Bugünün Türk halk şiiri de, yüzyıllar boyunca olduğu gibi, sevgiyi ve “bir”liği dile getirmektedir.

Dinsel düzeydeki “bir”lik inancını ve özlemini toplumsal düzeyde de yansıtmaktadır. Tasavvufta kendisini gerçeğe yakınlaştıran özgürlüğü, halk şiirimiz, toplum sorunları üstünde düşünürken de kullanmaktadır.

Başlangıcından bugüne kadar Türk tasavvuf şiirinin baş konusudur “bir”lik... Benim “Sonra” şiirim konusunu da odur. Toplumda korkuyu ve bağınazlığı egemen kılmak isteyenler, insan değerini küçültmeye, insan kişiliğinin özgürce gelişmesini engellemeye uğraşanlar, Türk İslâm tasavvufundaki “bir”lik kavramından yüzyıllar önce tedirgin oldukları gibi, bugün de tedirgin oluyorlar Yüzyıllar önce Mevlana’nın “sende göreceğ göz yok” dediği türden kimseler, eskiden olduğu gibi bugün de bu konuyu istismara kalkışıyorlar.

“Sende göreceğ göz yok. Görerek bakabilseydin eğer baştan aşağı O olduğunu görürdün,” demiş Mevlana... Bir dörtlüğünde de Tanrıya şöyle seslenmiş:

“Sen bende ve ben sende beliririz ve saklanırız, ikimizin arasında benle sen yokuz.”

Mevlana, “bir”liği reddetmenin, kendini “bir”den ayrı görmek olduğunu, had bilmezlik olduğunu, insanın kendinde Tanrı’dan ayrı bir varlık var sanması anlamına geldiğini düşünür. Bunu açıkça yazmış. Bu düşüncenin kaynağı da Kur’an-ı Kerim’in Bakara Süresindeki şu sözler olamaz mı?

“Allah oğul edindi dediler; haşa, oysa göklerde ve yerde olanlar O’nundur. Hepsi O’na ram olmuştur. Gökleri ve yeri yoktan var eden Allahdır.”

Yoktan var edilenin, kendini var edenden ayrı bir varlık gibi görmesi, Türk İslam tasavvufunun kabul edemediği bir anlayıştır.

Mesnevi’de Mevlana, sen-ben ayrımının reddini, kapıyı vuran insanın şu öyküsüyle de dile getirir:

“Dostu,

‘Kim o?’ deyince,

‘Ey gönül bahçesindeki sevgili, sensin,’ diye karşılık verdi.

Dostu,

‘Ey ben, madem ki bensin, öyleyse gel, içeri gir, bu evde zaten iki kişiyi alacak yer yoktu,’ dedi.”

Yüce halk ozanı ve mutasavvıfı Yunus Emre de, şiirlerinden birçoğunda bu anlamdaki “bir”lik düşüncesini dile getirir. İşte, değişik şiirlerinden derlenmiş birkaç örnek:

“ikilikten usandım

birlik hanına kandım.

devşiriben ikiliğim

birliğe yetmeye (ermeye) geldim.

Hak cihana doludur
kimseler Hakkı bilmez
Onu senden iste
O senden ayrı olmaz.

Hem batınım (gizliyim) hem zahirim (görünenim)

hem evvelim hem ahirim

hem ben O'yum hem O ben'im

hem o kerim-ü han ben'im.

tevhid (birlik) imiş cümle âlem

tevhidi bilendir adem

bu tevhidi inkâr eden

öz canına düşman imiş.”

Benim “Sonra” şiirim, Türk halk şiirinin erişilmez yüceliği karşısında iddialı bir şiir değildir, ama halkımızın tasavvuf şiirinin geleneği içindedir; istismar konusu yapılmak istenen, “Sonra” şiirimdeki “bir”lik anlayışı da, yüzyıllar boyunca bütün halk şiirimizde, tasavvuf edebiyatımızda sürekli işlenen “bir”liktir. Mevlana’dan ve Yunus’dan aldığım sözler ve dizeler, bunun sayısız örneklerinden ancak birkaçıdır.

“Sonra” şiirimde, Türk tasavvuf şiirinin bir başka teması daha yer alıyor:

“ne Habil ne Kabil
ne soy...”

Kimi halk ozanlarımızın yüzyıllar boyunca işleye geldiği bu temanın da kaynağı Kur’an-ı Kerim’dir. İşte kanıtı Bakara Suresi’nde:

“Rabbin meleklerle,

‘Ben yeryüzünde bir halife (insanoğlu) var edeceğim,’ demişti; melekler,

‘Orda bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? Oysa biz seni överek yüceltiyor ve seni takdis etmekte bulunuyoruz,’ dediler; Allah,

‘Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim,’ dedi.”

“Sonra” şiirimdeki “ne Habil ne Kabil ne soy” dizeleri de dünyada “bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacakların varlığından bir yakınış...”

Kuran-ı Kerim’de, Habil’le Kabil öyküsüne, adları söylenmeden değinilir. Bilindiği gibi Habil’le Kabil, Adem’in iki oğludur. İkisi de birer kurban sunarlar. Habil’in kurbanı kabul edilir, Kabil’inki kabul edilmez.

Kıskançlığa kapılan Kabil, Habil’i öldürür. Öylece, insanın yaratılışından sonra ilk kardeş kanı dökülür ve bunun laneti Kabil’in üstünde kalır. Kur’an-ı Kerim’in Maide Suresi’nde bu öykü anlatıldıktan sonra, şöyle denir:

“Kim bir kimseyi bir kimseye veya yeryüzünde bozgunculuğa karşılık olmadan öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur.”

Ayrılık gayrılık olmaksızın, kardeş kanı dökülmeksizin “bir”liğin barışı içinde dostça yaşama özlemi Türk tasavvuf şiirinde sık sık işlenen bir konudur. Yunus Emre, bakın bu konuda ne der:

“çarh-ı felek yok idi
canlarımız var iken
biz o vakit dost idik
azrail ağyar iken

.....

Çalap aşkı candaydı

bu bilişik ondaydı

Adem ile Havva kadaydı (nerdeydi)

biz onunla yar iken

dün geldi safi Adem
dünyaya bastı kadem
İblis aldadı ol dem
uçmakta gezer iken

.....

ne gök vardı ne yer

ne zeber (üst) vardı ne zîr (alt)

komşu idik cümlemiz

nur dağında yaylar iken

ne oğul vardı ne kız

ervah idik orda biz

Yunus dosttan haber ver

aşk ile göyner (içten yanar) iken.

“Sonra” Şiirimdeki,

“ne ateş ne hava ne su

ne en ne boy

ne Habil ne Kabil

ne soy”

dizeleri, Yunus'un "ne gök vardı ne yer ne zeber vardı ne zir... ne oğul vardı ne kız", dizelerinin bir yansımasından başka nedir ki?..

İkisi de "çarh-ı felek yok" iken hüküm süren "dostluğa", "komşuluğa, barışa", "bir'liğe, "bilişik"liğe bir özlem..

Fakat Türk İslâm tasavvufu hem bu özlemi duyar, hem de yaşamın gerçeğinde bu özlemin tam karşılanamayacağını bilir. Çünkü yaşam, kendi diyalektik mantığı ve düzeni içinde, karşıtların bir çalışmasıdır. Ancak o çatışmalar arasında sürdürülen bir arayışla ve sentez çabasıyla, "bir"liğe, dostluğa, barışa, huzura yönelinebilir.

Yaşamın gerçeğiyle, var oluşun gerçeğiyle çelişen bu özlemin mantıklı bir sonucu da, yokluğu, yok olmayı özleyiştir. Zaman zaman Türk İslâm tasavvuf şii bu özlemi de dile getirir.

Bu özlem bazen "bir"liğe erme isteğini de aşar, "bir"likte erimeyi, eriyip bitmeyi gözetir.

İsmail Hüsrev Tökin, "Mevlana'da Yok-oluş Felsefesi" başlıklı yazısında şöyle anlatır bunu:

"Mevlana'da gaye, bir olmak, bir bulmak, bir bilmek değildir. O, yolun sonunu bitmekte bulur. Tanrı vuslatına kavuşarak sevgilide yok olmak, hedefidir... Vuslat, yok oluşun ancak bir başlangıç kelimesidir."

Yaşam gerçeğinin, var oluşun, kaçınılmaz bir ürünü olan, karşıtların çatışmasını (diyalektiği), Mevlana da bir yerde Habil-Kabil örneğiyle anlatır:

"Tanrı ak ve kara iki bayrak dikti. Biri Adem'di öbürü yol kesen şeytan. O iki büyük ordu arasında savaşlar oldu, gelip geçti. Bunun gibi, ikinci devrede Habil geldi. Onun arı ve ak nurunun karşıtı ve aykırısı Kabil oldu."

Yok olma, bitme nedir? Mevlana bunu da adeta bilimsel bir dille anlatır:

"Yok olma, bitme, karşıtın karşıtını yok etmesiyle olur. Karşıt kalmadı mı sonsuzluktan başka bir şey kalmaz."

Öyleyse kesin barışın ve huzurun tek çaresi yok olmaktır. Mevlana bu özlemi de şöyle dile getirir:

"Kişi tümünden yok olmadıkça kesin "bir"lik olmaz. "Bir"lik erişmek değil, yitmektir."

Bir başka yerde de şöyle der:

"Bu evrende derviş yoktur, hak ermişi yoktur. Olsa bile, o, ermişlik katına erişmişse yok olmuş demektir."

Karşıtların çatışmasını, kendi kendine oynanan bir "huzur tavlansı"na benzeten Mevlana, şunları ekler:

"Bu ben'im demek, gerçekte O'dur demektir. Ey canı biz ve ben kaydından kurtulan! Ey erkekte kadında söze ve niteliğe sığmaz ruh! Erkek-kadın kaydı kalkıp bir olunca o bir sensin. Kendi kendinle huzur tavlansı oynamak için bu ben ve bizi vücuda getirdik. Bu suretle ben ve bizler tümünden bir can

haline gelirler. Sonunda da sevgiliyle bütünürler.”

Bu bütünürlmeyi, yine Mevlana, “Ben sudan, ateşten ve esen havadan değilim. Biçimlenen kilden de değilim. Aştım bütün onları” diye anlatır.

Ben de, şiirimde, “ne ateş ne hava ne su” diyerek, o bütünürlme özlemini dile getirmeye çalışmışım.

“Bir”liğe erdikten sonra yok olma özlemini, Yunus Emre ise şöyle dile getirir:

“ilahi bir aşk ver bana

nerdeyim bilmeyeyim

yavı kılayım (yitireyim) ben beni

isteyüben bulamıyayım

.....

al gider benden benliği

doldur içime senliği...”

Bir başka şiirinde de Yunus bu konuda şunu söyler:

“bu cihana gelmeden
maşuk ile bir idim
kul hüvallah sıfatlı
bir bi-nişan nur idim

o dem ki birlik idi

nitesi dirlik idi

o payansız kudrette

ne Musa ne Tur idim

bile idim hazrette

o bi-kıyas kudrette

ne Őerikim var idi

ne kimseye yar idim

yer gök yaratılmadan
kalu bela denmeden
levh kalem çalınmadan
miracda kadir idim.”

Bir'likle yetinmeyip yok olmayı özlemenin, olmama özleminin kaynağı, uzun bir evrimden, çilelerden, aşamalardan sonra Tanrıya eriştiğinde ondan bir daha uzak düşmeme isteğidir. Bir daha karşıtların savaşının acısına katlanmama isteği... Yalnızca barışın, sevginin, “bir”liğin egemen olacağı bir yaşam veya yaşamsızlık özlemi...

Fakat bu özlemi, birbirinden güzel türlü deyişlerle dile getiren Türk İslam tasavvufunun ozanları, bir yandan bu özlemi duyarlar, bir yandan da yaşamın ve yaşam içindeki sürekli karşıtlar savaşının acısına, çilesine katlanırlar. Yollarını o çilede ararlar. Özlemleri, bu katlanışta onlara güç katan bir ışıktır, bir umuttur, bir ülküdür.

Yaşamdan elini eteğini çekmiş, insanlığa sırtını çevirmiş, yüreğini-kafasını topluma örtmüş bencil dervişliğini de, manastır keşişliğini de reddeder Türk İslâm tasavvufu.

Hem yokluğun kesin ve sonsuz huzurunu özler Yunus, hem de korkmaz yeniden oluştan:

“korkma ulaşık isen
ne olursan olasın”

der.

“Sonra” şiiri de, işte, ulaştıktan, “ulaşık” olduktan sonra yeniden olup olmamanın bir iç tartışmasıdır.

Türk İslâm tasavvufunu oluşturan nice büyük ozan, yüzyıllar boyunca, benden çok daha güzel dile getirmişler bu düşünceleri, bu iç tartışmayı...

Bu tür düşünceleri yadırgayanlara, kendisine saldıranlara, sizde “göreceğ göz yok” demiş Mevlana... Dinsel inancından kuşku duyanlara da bir ince sitemde bulunmakla yetinmiş:

“canım tende oldukça Kur’anın kölesiyim

o seçkin Muhammed yolunda ölesiyim

her kim bu sözden başka bir söz söylese benden

hem ondan üzülürüm hem o sözü diyenden,”

demiş.

Yunus Emre ise, halk diliyle tatlı tatlı alay etmiş öyleleriyle:

“hakikat bir denizdir

şeriat onun gemisi

çoklar girdi gemiye

denize dalmadılar

çoklar geldi kapıya
kapıyı tuttu durur
içeriye giriben
ne varın bilmediler.”

Fakat öylelerinin, Mevlanalar, Yunus'lar yaşarken de, şimdi de kapalı tutmaya uğraştıkları kapıyı halkımız, özgür düşüncesiyle, sevgisiyle, sezgisiyle, şiiriyle daima aralayabilmiş. Onun için ben de kaygı duymuyorum. “Görecek göz”ü olmayanlar, “gemiye girip denize dalmayanlar”, “kapı”yı tutup duranlar ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar, Yunus'ları, Mevlana'ları, Hacı Bektaş'ları, Hacı Bayram'ları, Muhyiddin Abdal'ları ve daha nice Türk İslam mutasavvıfını yetiştiren ve anlayan Türk halkının, Türk İslam tasavvufu geleneği içinde yıllar önce yazdığım bir özentisiz şiirde benim ne dediğimi ve ne demediğimi haydi haydi anlayacağını biliyorum.

[1] Etienne Souriau (1892-1979) Fransız estetik bilimci. (-e.n.)

[2] sdur: meydana ckş.

[4] “Derin Mavi” (Deep Blue): Satranç ustası Kasparov’un savaştığı akıllı bilgisayar.

[5] Gözğü: Azerbaycan Türkçesinde “ayna” demek.

[6] 2 Temmuz 1993 günü Sivas'ta Pir Sultan "Şenlik"lerinde içindeki insanlarla birlikte yakılan otel.

[7] Toplumdaki kargaşadan ürüp bir mağaraya saklanarak yıllarca uyuyan söylence kişileri.

[8] Tufan üstüne çok eskilere giden kimi söylencelerin ölümsüzlüğe yücelttiği tufan kahramanı, Babil söylencesinde “Utnapiştim,” Sümer söylencesinde de “Ziyusudra” olarak anılır.

[9] “Üçmil” (Three Mile Island), Sovyetler Birliği’ndeki Çernobil Nükleer Enerji Santrali faciasından önce, Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk kez büyük bir radyoaktif sızıntının olduğu nükleer santralin yeri.

[10] Haiku olabildiğince az sözcükle çok şey anlatan özgün bir Japon şiir türüdür.

[11] “Ortak-bilinçdışı” terimi, İngilizce “collective unconscious”un karşılığı olarak kullanılmıştır. Ruhbilimci Carl Jung’un oluşturduğu bu terim, bilincine varılmaksızın, soydan, toplumdaki ve insanlığın çağlar boyunca edinilmiş genel deneylerinden kişiye geçen ve onu etkileyen anılar, izlenimler, itkiler (impulse) birikimi anlamındadır.